



LIETUVOS RESPUBLIKOS GENERALINĖ PROKURATŪRA

Lietuvos Respublikos
Ministrui Pirmininkui
Algirdui Mykolui Brazauskui

2002-02-27 Nr.

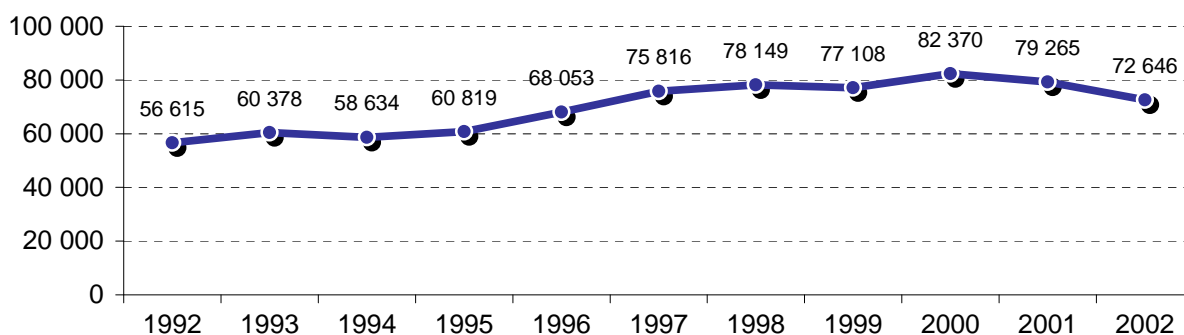
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS PROKURATŪROS 2002 METŲ VEIKLOS ATASKAITOS

BENDRA NUSIKALSTAMUMO ANALIZĖ

2002 metais pastebima nusikalstamumo mažėjimo tendencija. Įvertinus vidinius ir išorinius faktorius, lemiančius nusikalstamumą, galima prognozuoti, kad nusikaltimų skaičius šiais metais bus stabilus.

2002 m. šalyje iš viso užregistruoti 72646 nusikaltimai, t.y. 6819 nusikaltimų arba 8,4 % mažiau nei 2001 metais (79265). 1992–1995 metais užregistruotų nusikaltimų skaičius buvo gana stabilus, 1995–2000 metais šis skaičius išaugo 11829 nusikaltimais arba 19,4 %, o nuo 2000 iki 2002 metų sumažėjo 9724 nusikaltimais arba 11,8 %.

Užregistruotų nusikaltimų skaičius 1992 - 2002 m.



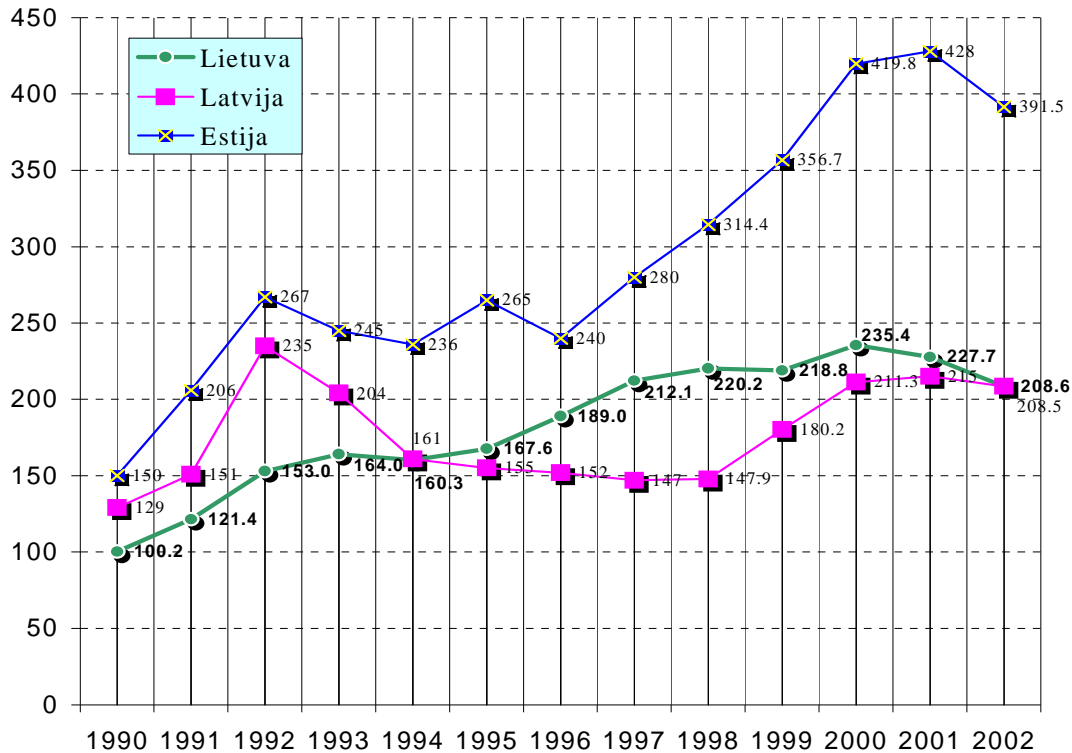
2002 metais užregistruotų nusikaltimų skaičius labiausiai padidėjo Palangos m. (164 nusikaltimais arba 28,9 %), Varėnos r. (111 nusikaltimų arba 31,2 %), Molėtų r. (54 nusikaltimais arba 13,8 %), Lazdijų r. (47 nusikaltimais arba 17,6 %), Prienų r. (41 nusikaltimu arba 8,1 %), Utenos r. (19 nusikaltimų arba 2,3 %), Kupiškio r. (16 nusikaltimų arba 4,1 %) ir Pagėgių sav. (13 nusikaltimų arba 5,3 %).

Daugelyje šalies miestų ir rajonų nusikaltimų skaičius sumažėjo, pvz.: Kauno m. (1507 nusikaltimais arba 14,8 %), Klaipėdos m. (535 nusikaltimais arba 8,4 %), Mažeikių r. (425 nusikaltimais arba 31,1 %), Šilutės r. (365 nusikaltimais arba 23,9 %), Panevėžio m. (334

nusikaltimais arba 11,4 %), Marijampolės (292 nusikaltimais arba 19,7 %), Radviliškio r. (247 nusikaltimais arba 18,7 %), Telšių r. (247 nusikaltimais arba 21,1 %).

Pagerėjo nusikaltimų išaiškinamumas. 2001 m buvo išaiškinta 42,5 % tirtų nusikaltimų, o 2002 m – 46,5 %. Nusikaltimų skaičius 10 tūkst. gyventojų, palyginti su 2001 metais, sumažėjo 2,8 % ir sudarė 208,6 nusikaltimo.

Užregistruotų nusikaltimų skaičius 10 tūkst. gyventojų



Daugiausia nusikaltimų buvo užregistruota Palangos mieste, kur 10 tūkst. gyventojų tenka 413 nusikaltimų. Atkreiptinas dėmesys, kad daugiausia nusikaltimų čia įvykdoma vasaros sezono metu, kai gyventojų skaičius taip pat žymiai padidėja.

Klaipėdos m., Vilniaus m., Panevėžio r., Kalvarijos sav., Kauno m., Šiaulių m., Pasvalio r., Panevėžio m., Šilutės r. ir Pagėgių sav. užregistruotų nusikaltimų koncentracija viršija šalies vidurkį. Nusikaltimų skaičiaus, tenkančio 10 tūkst. gyventojų, mažėjimas užfiksuotas Kauno m., Klaipėdos m. ir Panevėžio m.

Užregistruotų sunkių nusikaltimų skaičius, palyginti su 2001 metais, padidėjo nuo 17989 iki 20673 (2684 nusikaltimais, arba 14,9 %). Analizuojant daugelio metų statistiką matyti, kad sunkių nusikaltimų skaičius mažėjo penkerius metus iš eilės, tačiau 2002 m. jų skaičius, palyginti su 2001 m. rodikliu, išaugo 14,9 %. Pažymėtina, kad šį augimą nulėmė 2002 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 271 str. 3 d. papildymas, kuriuo sugriežtinta atsakomybė už automobilių vagystes. Sunkių nusikaltimų grupei buvo priskirtos automobilių vagystės, kurių vien 2002 m. buvo užregistruota 5716.

PRIORITETINIŲ PROKURATŪROS VEIKLOS SRIČIŲ REZULTATŲ ANALIZĖ

ORGANIZUOTAS NUSIKALSTAMUMAS IR KORUPCIJA

Kova su organizuotu nusikalstamumu ir nusikaltimais, kuriais pasireiškia korupcija, visada buvo viena prioritetinių prokuratūros veiklos sričių. Dar kartą tai buvo akcentuota ir Lietuvos Respublikos prokuratūros kolegijos šių metų vasario 7 dienos nutarime.

Lietuvos Respublikos Seimas 2002-05-28 nutarimu „Dėl Lietuvos Respublikos prokuratūros 2001 metų veiklos ataskaitos“ patvirtino prokuratūros veiklos 2002 metais pagal atskiras nusikalstamas veikas prioritetus. Tai kova su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija; tyčiniais nužudymais, prekyba žmonėmis; neteisėta narkotikų apyvarta; kontrabanda ir neteisėta ūkine bei finansine veika (dalis šių nusikaltimų dažniausiai yra ir konkrečios organizuoto nusikalstamumo pasireiškimo formos, jie neretai padaromi bendrai veikiant organizuoto nusikalstamumo struktūroms ir korumpuotiems pareigūnams).

Įgyvendinant pagal šio nutarimo nuostatas 2002-06-27 patvirtinto Generalinės prokuratūros 2002 metų antrojo pusmečio darbo plano užduotis, buvo išanalizuota ir apibendrinta, kaip laikomasi įstatymų reikalavimų tiriant šių kategorijų baudžiamąsias bylas, vykdant jų tyrimo prokurorinę kontrolę bei palaikant valstybinį kaltinimą.

Kovai su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija prokuratūra suformavo pakankamai pajėgų ir kvalifikuotą prokurorų korpusą. Šiuo metu Generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo (ONKT) departamente bei penkių apygardų prokuratūrų ONKT skyriuose dirba 59 prokurorai. 2002 metais teismui jie perdavė 87 bylas 175 kaltinamųjų atžvilgiu.

Lietuvos kriminalinės policijos pateiktais duomenimis, 2002 metų pradžioje Lietuvoje veikė 57 įvairaus lygio organizuotos nusikalstamos grupuotės. Kiekybiniu požiūriu jos turėjo maždaug 1085 narius ir apie 1500 su jais susijusių asmenų (pagal fiksuojamą epizodinę veiklą). 2003 metų pradžioje buvo fiksuojamos 94 aktyviai veikiančios organizuotos grupės. Vidutinis narių skaičius – 1656. Šis skaičius nuolat kinta dėl grupių narių patraukimo baudžiamojon atsakomybėn, perėjimo iš vienos grupės į kitą, nusikalstamos veiklos atsisakymo.

Kaip rodo prokuratūroje sukaupta analitinė medžiaga, 2002 metais organizuotos grupės vertėsi: akcizinių prekių kontrabanda, prekių importu neteisėtai mažinant išlaidas mokesčiams, korupcinių ryšių plėtojimu finansų ir kredito įstaigose, sukčiavimu panaudojant suklastotus juridinių ir fizinių asmenų dokumentus, padirbtų pinigų platinimu, prekyba narkotikais, ginklais ir žmonėmis, prostitucijos organizavimu, automobilių vagystėmis ir prekyba vogtais automobiliais, turto prievartavimu. Norėdamos pasiekti kuo geresnių rezultatų, grupuotės dažnai tariasi tarpusavyje, taip pat ir su partneriais užsienyje.

Praėjusiais metais nusikalstama grupuočių veikla po truputį keitėsi. Naujai susikūrusios grupės pakeisdavo senesnes ir užsiimdavo tokių kriminalinių nusikaltimų kaip nužudymai, sunkūs kūno sužalojimai, plėšimai, vagystės, turto prievartavimai ir kt. darymu, o senesnių grupių nusikalstama veikla peraugdavo į aukštesnę pakopą – ūkinio, finansinio pobūdžio nusikalstamų veikų darymą. Tačiau visų grupių veiklą vienijo nuolatinis siekimas pagrindinio tikslo - gauti maksimalų pelną.

Sprogdinimų tyrimas. 2002 metais užregistruota 17 kriminalinio pobūdžio sprogdinimų, kurių metu 4 žmonės sužaloti, 1 žuvo. Taip pat užfiksuoti du pasikėsinimai susprogdinti. Šiuo metu atskleisti 3 sprogdinimai.

Palyginti su ankstesniais metais, šių nusikaltimų skaičiaus mažėja. 1998 metais buvo užregistruoti 47 kriminalinio pobūdžio sprogdinimai, 1999 metais – 23, 2000 metais – 24, o 2001 metais – 17. Tokių sprogdinimų skaičiaus mažėjimą būtų galima sieti su aktyvios privatizacijos bei įtakos sferų pasidalijimo tarp nusikalstamų grupuočių pabaiga. Nepaisant sprogdinimų skaičiaus mažėjimo, sumažėjo jų išaiškinamumas.

Paminėtina, kad praėjusiais metais atskleisti 8 2001 metais įvykdytų sprogdinimų faktai bei 1 pasikėsinimas susprogdinti.

Generalinės prokuratūros ONKT departamento ir Lietuvos kriminalinės policijos ONTT tardymo operatyvinei grupei bendrai tiriant Panevėžio „Tulpinių“ nusikalstamo susivienijimo padarytus nusikaltimus, 2002 m. buvo atskleisti 3 šios grupuotės 1999-2001 m. įvykdyti sprogdinimai Kėdainiuose ir Panevėžyje; tiriant Telšių organizuotų grupių nusikaltimus, buvo atskleistas 1 sprogdinimas; tiriant S. Gaidjurgio vadovautos grupuotės nusikalstamą veiklą, išaiškinti 5 šios grupuotės 1997–1998 metais įvykdyti sprogdinimai Klaipėdoje ir Kaune.

Nusikaltimų, susijusių su ginklais, šaudmenimis ir sprogmenimis, tyrimas. Šiuo metu nėra duomenų, kad šalyje būtų vykdoma stambaus masto nelegali šaunamųjų ginklų, šaudmenų ar sprogmenų gamyba. Taip pat nėra informacijos, kad į šalį būtų įvežamos stambios partijos kontrabandinių šaunamųjų ginklų, šaudmenų ar sprogmenų.

Paminėtini Generalinės prokuratūros ir Lietuvos kriminalinės policijos biuro ONTT pareigūnų grupės, tyrusios Panevėžio „Tulpinių“ nusikalstamos grupuotės įvykdytus nusikaltimus, surasti šaunamieji ginklai, šaudmenys ir sprogmenys. Nuo 2001-05-19 iki 2002-09-09 ši tardymo grupė surado ir paėmė 37 pistoletus, revolverius, automatus, 12 ginklų vamzdžių, 32 garso ir liepsnos slopintuvus, 41 ginklų šovinių dėtuves, 3533 šovinius, 12 granatsvaidžių, 4 granatas, 34 sprogdiklius, 21 kg įvairių sprogmenų.

Organizuotų grupių įvykdytų nužudymų tyrimas. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros ONKT departamento prokurorai kartu su policijos ONTT pareigūnais tirdami organizuotų nusikalstamų grupuočių veiklą 2002 metais išaiškino 23 nusikaltimus dėl 35 žmonių nužudymo. Jau surinkta pakankamai įrodymų dėl 27 asmenų nužudymo. Paminėtini G. ir V. Kiesų bei A. Galmino, prokuroro G. Sereikos, prokurorės V. Kazlauskaitės ir policijos pareigūno S. Piskunovo tyčiniai nužudymai. Šiuos nužudymus įvykdė Panevėžio tulpinių nusikalstamas susivienijimas. Grupuotės nusikalstamos veiklos atskleidimas padėjo išaiškinti ir Klaipėdoje veikusios S. Gaidjurgio organizuotos grupės padarytus 5 asmenų nužudymus. 42-ose į vieną tardymą sujungtose bylose iš viso tiriamos 60 žmonių nužudymo aplinkybės. Rasta 14 paslėptų nužudytų asmenų lavonų. Vilniaus mieste toliau sėkmingai tiriami buvusių „Vilniaus brigados“ narių anksčiau padaryti, tačiau pastaraisiais metais atskleisti nusikaltimai.

2002 metais buvo baigtas tyrimas kai kuriose rezonansinėse tyčinių nužudymų bylose. 2003-02-04 Vilniaus apygardos teismo nuosprendžiu laisvės atėmimo bausmėmis už trijų asmenų nužudymą nuteisti Panevėžio tulpinių nusikalstamos grupuotės nariai D. Fedč, S. Novikovas ir D. Skačkauskas. Dėl dviejų merginų nužudymo pripažintas kaltu ir Šiaulių apygardos teismo nuteistas A. Norvaišas. Į teismą perduota ir nagrinėjama V. Melničenko nusikalstamos gaujos baudžiamoji byla, kurioje teisiami 7 asmenys. Baigtas parengtinis tardymas baudžiamojoje byloje, kurioje tulpinių grupuotės vadovai V. Baltušis, A. Vertelka ir A. Andrušaitis kaltinami dėl 4 žmonių tyčinio nužudymo.

2002 metais Kauno apygardos prokuratūros ONKT skyrius ištyrė baudžiamąją bylą dėl S. Narkevičiaus, V. Gembuto, R. Baratinsko ir V. Čėsnos nusikalstamo susivienijimo, ginkluoto šaunamaisiais ginklais, įvairiose Lietuvos vietose 1992-2000 metais padarytų sunkių nusikaltimų. Šios gaujos nariai prievartavo turtą, nužudė 6 žmones Kėdainių rajone ir pasikėsino nužudyti 3 žmones Kauno mieste ir Kėdainiuose. Didelį atgarsį sukėlė 2002 m. balandžio 6-8 dienomis Kėdainių rajone padarytas šios gaujos nusikaltimas, kai buvo nužudyti R. Karpavičius, E. Gaudzevičius, R. Pilsudskis, V. Čereška ir pasikėsinta nužudyti J. Velykį (taip vadinama Kėdainių žudynių byla). Ši byla jau išnagrinėta teisme ir minėti asmenys nuteisti laisvės atėmimu iki gyvos galvos.

2002 metais Kauno apygardos prokuratūros ONKT skyrius taip pat baigė parengtinį tardymą ir perdavė teismui 2 baudžiamąsias bylas dėl organizuotų grupių narių įvykdytų plėšimų užpuolant krovinius vilkikus Lietuvos keliuose.

Organizuoto nusikalstamumo, susijusio su psichotropinėmis ir narkotinėmis medžiagomis, tyrimas. Nusikaltimų, susijusių su narkotikais, plitimą sąlygoja ir tai, kad neteisėta narkotikų apyvarta užsiima organizuotos nusikalstamos grupuotės, plečiasi nusikalstamo pasaulio tarptautiniai ryšiai.

Siekdama tinkamai pasirengti kovai su neteisėta narkotikų apyvarta, 2002 metais Generalinė prokuratūra ypač daug dėmesio skyrė tarptautiniam bendradarbiavimui su užsienio valstybių prokuratūromis ir kitomis teisėsaugos institucijomis. Užmegzti glaudūs ryšiai su Švedijos, Olandijos prokuratūrų pareigūnais, ONKT departamento prokurorai stažavosi užsienyje, dalyvavo Lietuvoje vykusiuose tarptautiniuose seminaruose. Aktyviai dalyvauta tiriant tarptautinius organizuotus narkotikų kontrabandos ir kitų kategorijų nusikaltimus, buvo veikta kartu su Vokietijos, Olandijos, Didžiosios Britanijos prokuratūros, kriminalinės policijos ir muitinės pareigūnais. Iš viso buvo dalyvauta 5 tarptautiniuose bendruose tyrimuose.

Dalyvavimas tarptautinėse organizacijose koordinuojant veiksmus prieš organizuotą nusikalstamumą. Praėjusių metų vasario 28 dieną Europos Sąjungos Tarybos sprendimu įkurtas teisinio bendradarbiavimo skyrius Eurojust, kuris vienija atstovus, turinčius patirtį tirti organizuoto nusikalstamumo bylas, iš 16 ES šalių. Šiuo sprendimu buvo akcentuota būtinybė inicijuoti bendradarbiavimą su ES nepriklausančiomis šalimis, pirmiausia su šalimis kandidatėmis. Eurojust koordinuoja susitarimą pasirašiusių valstybių kompetentingų institucijų veiksmus vykdant baudžiamąjį persekiojimą dėl 1995-07-26 Europolo konvencijos 2 straipsnyje išvardytų nusikaltimų, t. y. finansinių ir korupcinių nusikaltimų, kuriais pažeidžiami ES finansiniai interesai, nusikaltimų, susijusių su pinigų plovimu, dalyvavimu nusikalstamoje organizacijoje.

2002 m gegužės 15–19 dienomis Generalinės prokuratūros prokuroras dalyvavo Ispanijoje vykusiame pirmajame ES Tarybos įkurto Eurojust narių ir ES kandidačių atstovų susitikime. Susitikimo metu buvo akcentuota, kad organizuotas nusikalstamumas nepaiso nei geografinių valstybių sienų, nei jų suverenitetų, todėl tokiam reiškiniui pažaboti reikalinga vieninga ir gerai veikianti institucija, kuria siekia tapti Eurojust. Pirmajame susitikime buvo priimti naujai sukurto darinio veiklos prioritetai, rekomenduota nacionaliniams atstovams nustatyti bendradarbiavimo su centrine įstaiga ir partneriais iš kitų valstybių modelį. Generalinė prokuratūra, išanalizavusi Europos Sąjungos valstybių narių teisėsaugos institucijų patirtį šioje srityje, parengė savo veiklos modelį.

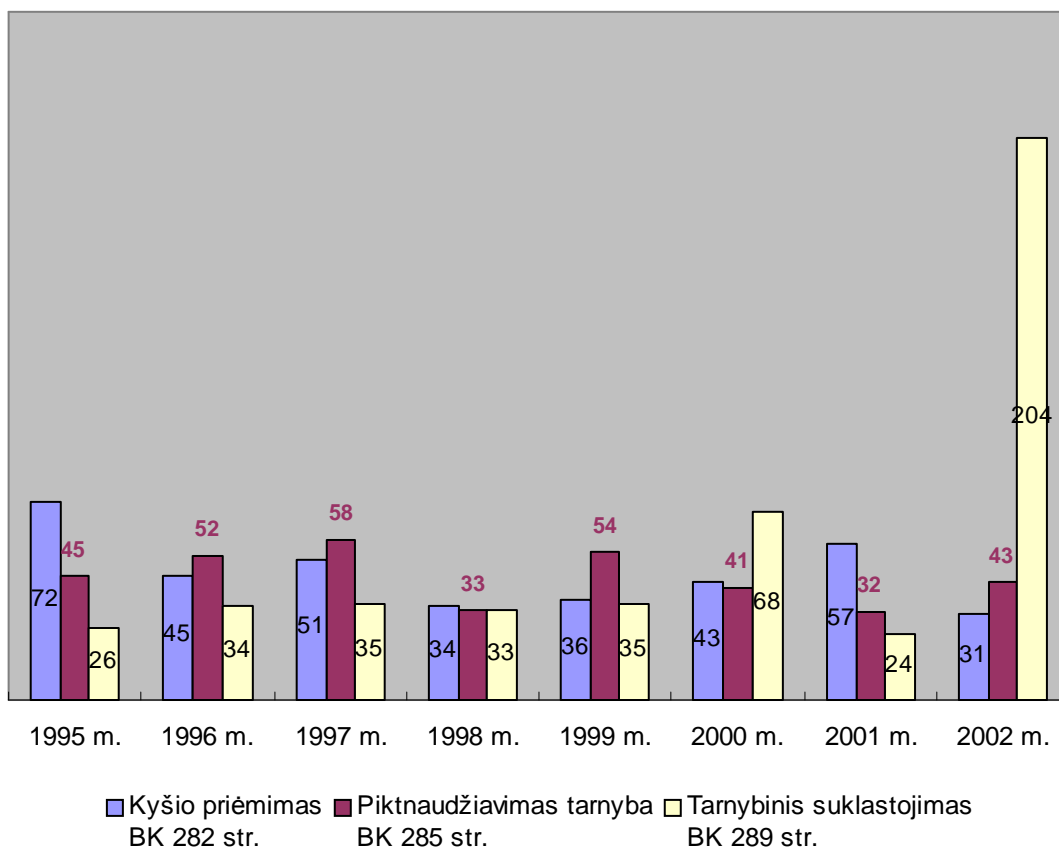
Organizuoto nusikalstamumo kitimo tendencijos. Vertinant Lietuvos kriminogeninę situaciją, taip pat organizuoto nusikalstamumo būklę ir jo kitimo tendencijas, darytinos tokios išvados:

1. Organizuotų grupių ir nusikalstamų susivienijimų nariai iš nusikalstamos veiklos sukaupe pakankamai didelį finansinį kapitalą. Šias neteisėtas pajamas jie stengiasi legalizuoti įvairiose srityse (valstybės turto privatizavimas, pinigų plovimas per bankus, investavimas į pelningas ūkio sritis).
2. Organizuotų grupių ir nusikalstamų susivienijimų nariai veržiasi į įvairaus lygio valdžios struktūras (įvairias partijas, dalyvauja rinkimuose, stengiasi įgyti įtaką ir neliečiamumo statusą).
3. Mažėja bendras įvykdytų nusikaltimų skaičius, tačiau klesti nusikalstamas verslas.
4. Dalis organizuotų grupių ir nusikalstamų susivienijimų narių po įvykdytų nusikaltimų slapstosi užsienyje, kur tęsia savo nusikalstamą veiklą.
5. Kuriasi naujos organizuotos grupės ir nusikalstami susivienijimai, atsiranda nauji lyderiai, kurie pasižymi žiaurumu ir brutalumu .

Nusikaltimų, kuriais pasireiškia korupcija, tyrimas Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas neapibrėžia korupcijos sampratos, bet pateikia funkcinį korupcijos interpretavimą, t. y. nustato atskirus nusikaltimus ir laiko tai korupcijos pasireiškimu.

Remiantis Generalinės prokuratūros atliktos 1995–2002 metų laikotarpio su korupcija susijusių nusikaltimų statistinės analizės duomenimis, darytina išvada, kad analizuojamu laikotarpiu Lietuvoje labiausiai paplitusios korupcijos formos buvo: tarnybinis suklastojimas, kyšio priėmimas, piktnaudžiavimas tarnyba.

**Statistiniai duomenys apie išaiškintus nusikaltimus
valstybės tarnybai 1995 m. - 2002 m.**



**Generalinės prokuratūros ONKT departamento, Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir
Šiaulių apygardų prokuratūrų ONKT skyrių tirtose bylose 1998–2002 metais nuteisti
pareigūnai**

Metai	Prokurorai	Teisėjai	Policijos darbuotojai	Muitininkai	Savivaldybių darbuotojai	Kiti
1998	1		15		1	7
1999	2	2	14	19	1	6
2000	1		11	2	3	10
2001	1		18	4		1
2002		1	12		3	1

Paminėtinos kai kurios 2002 metais prokuratūros baigtos tirti baudžiamosios bylos dėl korupcijos. Generalinės prokuratūros ONKT departamentas baigė tardymą baudžiamojoje byloje, kurioje piktnaudžiavimu tarnyba buvo kaltinta buvusi Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininkė O. Gailiuvienė, piktnaudžiavimu tarnyba ir tarnybos įgaliojimų viršijimu – Panevėžio m. VPK tardymo skyriaus viršininko pavaduotoja G. Žirlienė. Vilniaus apygardos ONKT skyrius baigė tardymą byloje dėl Vilniaus m. Žemėtvarkos skyriaus pareigūnų piktnaudžiavimo tarnyba atkuriant nuosavybės teises į žemę. Šios kategorijos byla baigė ir Panevėžio apygardos prokuratūros ONKT skyrius.

Organizuoto nusikalstamumo kryptys, korupcijos nusikaltimų formos ir tendencijos nulėmė ir teisėsaugos institucijų bendro darbo kryptis ir prioritetus: išskaidyti nusikalstamus susivienijimus ir organizuotas grupes, atskleisti rengiamus bei ištirti jau padarytus nusikaltimus. Pasitaikė atveju, kai nusikaltimus, veikdami kartu, darė organizuotų nusikalstamų grupių nariai ir korumpuoti valstybės pareigūnai ar tarnautojai. Tai nusikaltimai dėl PVM grobstymo, kontrabandos, piktnaudžiavimo gražinant, parduodant, nuomojant žemę, nekilnojamąjį turtą. Tokiems nusikaltimams tirti buvo sudaromos tardymo operatyvinės grupės, kuriose dirbo ne tik prokurorai, bet ir Tardymo departamento prie Lietuvos Respublikos VRM Tardymo skyriaus bei teritorinių tardymo padalinių tardytojai, policijos ONTT, FNTT, STT ir kitų institucijų operatyviniai pareigūnai.

Generalinės prokuratūros ONKT departamento ir apygardų ONKT skyrių pareigūnai kontroliavo tardymą, atliekamą Specialiųjų tyrimų tarnybos, dėl nusikaltimų, kuriais pasireiškia korupcija, bei šiose bylose palaikė valstybinį kaltinimą. 2002 metais į teismą buvo perduotos 37 šios tarnybos baigtos bylos 50 kaltinamųjų atžvilgiu. (2001 m. atitinkamai 67 ir 89). 2002 metais Generalinė prokuratūra apibendrino STT tirtas bylas, siekdama patikrinti, ar nebuvo neteisėtai naudojamos procesinės prievartos priemonės. Šiurkščių įstatymų pažeidimų nustatyta nebuvo.

Prokuratūra aktyviai dalyvavo vykdant Nacionalinę kovos su korupcija programą.

Korupcijos nusikaltimų tyrimo srityje prokuratūrai, kaip ir kitoms teisėsaugos institucijoms, būtina:

- 1) pasirengti kovai su korupcijos nusikaltimais skirstant ir panaudojant Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšas;
- 2) sustiprinti kovą su korupcija mokesčių surinkimo administravimo srityje;
- 3) užtikrinti nusikaltimų valstybės tarnybai, susijusių su Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimų pažeidimais, efektyvų tyrimą ir tyrimo kontrolę;
- 4) skirti dėmesio valstybės ir savivaldybės tarnautojų veikų, susijusių su piktnaudžiavimu tarnyba atkuriant nuosavybės teises, privatizuojant ar kitaip perleidžiant valstybės ar savivaldybių turtą, tyrimui.

NUŽUDYMAI IR PREKYBA ŽMONĖMIS

Nužudymai. 2002 metais Lietuvoje buvo užregistruota 313 tyčinių nužudymų ir pasikėsinių nužudyti. Palyginti su 2001 metais, šių nusikaltimų skaičius sumažėjo 17,2 procento, o išaiškinamumas išaugo 4 procentais. Liko neatskleisti 55 tyčiniai nužudymai, iš kurių 14 buvo įvykdyta Kaune ir 8 – Vilniuje.

Per 2002 metus baigta 350 tyčinių nužudymų bylų, 294 iš jų perduotos į teismą. Tai 6,7 proc. mažiau nei 2001 metais, tačiau iš dalies šį rodiklį lėmė ir sumažėjęs nužudymų skaičius. Daugiausia tyčinių nužudymų atvejų, kaip ir kiekvienais metais, užregistruota didžiuosiuose Lietuvos miestuose: Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir Panevėžyje.

2002 metais buvo baigtas tyrimas kai kuriose rezonansinėse tyčinių nužudymų bylose. Dėl dviejų merginų nužudymo pripažintas kaltu ir Šiaulių apygardos teismo nuteistas A. Norvaišas, Vilniaus apygardos teismas dėl trijų merginų išžaginimo ir nužudymo nuteisė K. Jonaitį.

Neišaiškintų tyčinių nužudymų bylos nuolat tikrinamos apygardų prokuratūrose, operatyviai reaguojama į nustatytus baudžiamojo proceso normų pažeidimus, stengiamasi ištaisyti padarytas tyrimo klaidas. Generalinė prokuratūra, išanalizavusi nužudymų tyrimo organizavimo ir prokurorinės kontrolės būklę, parengė „Tyčinių nužudymų tyrimų prokurorinės kontrolės rekomendacijas“, kurios buvo patvirtintos 2002 m. gruodžio 5 d. generalinio prokuroro įsakymu. Rekomendacijose aptariamas pirminių neatidėliotųjų tyrimo veiksmų organizavimas, prokuratūros ir policijos veiksmų koordinavimas.

Tuo pačiu įsakymu buvo panaikinti ankstesni generalinio prokuroro įsakymai ir nurodymai šiuo klausimu, atsisakyta bereikalingo biurokratinio susirašinėjimo.

2002 m. Generalinė prokuratūra taip pat parengė ir išleido metodinę priemonę prokuratūros darbuotojams „Įvykio vietos apžiūra nužudymų bylose“. Priemone galės pasinaudoti ir policijos pareigūnai, ateityje tirsiantys šios kategorijos nusikaltimus.

Generalinės prokuratūros iniciatyva buvo patikrintos visos neišaiškintų tyčinių nužudymų baudžiamosios bylos nuo 1990 m. Ši iniciatyva padėjo išaiškinti keletą ankstesniais metais padarytų nužudymų: pavyko nustatyti ir teisme įrodyti H. Jankovskio kaltę, 1990 m. įvykdžiusio E. Guogaitės nužudymą.

Nužudymų bylų tyrimas šiuo metu yra išimtinė prokuratūros kompetencija. Tardymą tokiose bylose atlieka prokurorai, policijai pavedami atlikti tik pavieniai tardymo bei operatyviniai veiksmai.

Nuo 2003-05-01 įsigaliojus naujamam BPK, visus nusikaltimus, taip pat ir nužudymus, tirs policija. Nors iki naujųjų BK ir BPK įsigaliojimo liko nedaug laiko, tačiau iki šiol lieka neiški Policijos departamento vidaus struktūra, padalinių funkcijos. Tikėtina, kad pereinamuoju laikotarpiu dėl kvalifikacijos stokos ir nepatyrimo gali padaugėti tyrimo klaidų. Atsižvelgdama į tai prokuratūra ypač daug dėmesio skirs vadovavimui nužudymų tyrimui ir tyrimo organizavimui, sukauptą tokių bylų tyrimo patirtį perduos policijos pareigūnams.

Prekyba žmonėmis. Remiantis Jungtinių tautų duomenimis, kasmet visame pasaulyje parduodama daugiau kaip keturi milijonai žmonių (Vakarų Europoje – 500 tūkst. žmonių) ir tai nusikalstamo pasaulio sindikatui duoda iki 7 milijardų neteisėto pelno. Prekyba žmonėmis visame pasaulyje traktuojama kaip vergijos forma ir vienareikšmiškai pripažįstama vienu pagrindinių žmogaus teisių pažeidimų. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 4 straipsnyje teigiama, kad niekas negali būti laikomas vergu, o vergovė ir prekyba vergais bei visos jos formos yra draudžiamos. Prekyba žmonėmis yra tarptautinė problema. Dešimtys tūkstančių moterų kasmet palieka savo šalis, ieškodamos darbo ir geresnio gyvenimo. Skurdžia moterų padėtimi dažnai pasinaudoja nusikalstamo pasaulio atstovai – prekeiviai žmonėmis. Apgaule, prievarta ar kitaip (grasinimu, skolomis, šantažu) jie verčia moteris dirbti vergiškomis darbo sąlygomis, dažnai atima jų dokumentus, suvaržo asmeninę laisvę. Moterys dirba tarnaitėmis, slaugėmis, auklėmis, šokėjomis, padavėjomis, įtraukiamos į prostituciją. Taip jos pakliūna į įstatymų nereguliuojamas verslo bei paslaugų sritis, kur patiria fizinę ir psichologinę prievartą, darbdavio savivalę, negauna uždirbtų pinigų. Prekyba moterimis turi galias socialines priežastis, kurių vien policinėmis ir sveikatos apsaugos priemonėmis išspręsti neįmanoma.

Baudžiamoji atsakomybė už prekybą žmonėmis Lietuvoje taikoma nuo 2000 metų, kai Baudžiamasis kodeksas buvo papildytas 131³ str. 2000 m. buvo iškeltos tik 4 šios kategorijos bylos, 2001 m. jų iškelta jau 15, o 2002 m. – 20, iš jų net 16 perduota į teismus.

Išanalizavus baudžiamųjų bylų, iškeltų dėl prekybos žmonėmis tyrimą bei rezultatus, darytina išvada, kad visos bylos susijusios su moterų išvežimu ar pasikėsinimu išvežti (dažniausiai nelegaliai) į užsienio valstybes, turint tikslą išnaudoti jas seksualiai ar įdarbinti prostitutėmis. Kadangi šio pobūdžio nusikaltimai yra latentiniai ir į viešumą iškyla dažniausiai tik po to, kai nukentėjusieji ar kiti suinteresuotieji asmenys kreipiasi į teisėsaugos ar teisėtvarkos organus, tokių bylų tyrimas yra pakankamai problemiškas ir komplikotas. Dalis nukentėjusiųjų žino, kad išvykus į užsienį teks užsiimti prostitucija ir tam neprieštarauja, todėl bylos tyrimo metu ne tik nenoriai bendradarbiauja su tyrimą atliekančiais pareigūnais, bet dažnai ir slepia išvykimo į užsienį aplinkybes. Pats pardavimas paprastai įvyksta užsienyje, todėl asmens pardavimo ir pirkimo fakto įrodinėjimas dažnai būna sudėtingas. Nukentėjusiosios neretai išvyksta savo noru arba žinodamos, kad versis prostitucija, arba tikėdamosi gauti legalų darbą būna apgautos.

Tyrimą tokiose bylose atlieka VRM tardytojai, kurie dėl patirties stokos daro klaidų, be to, dar nesuklosčiusi tokių bylų nagrinėjimo teismų praktika.

Įrodinėjimo problemų kyla bylose, kuriose buvo realizuotas nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelis. Tokiais atvejais pardavus moterį sunkiai įrodoma, kad pirkėjas ar

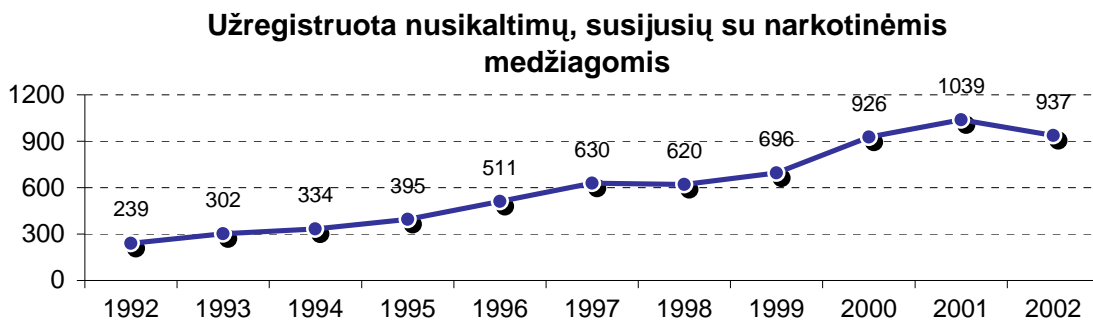
pirkėjai turėjo tikslą moterį seksualiai išnaudoti, versti užsiimti prostitucija ar gauti materialinę ar kitokią asmeninę naudą, nes vien pirkimo faktas šiuo metu nusikaltimu nelaikomas. Tiesa, naujojo Baudžiamojo kodekso 147 straipsnis, numatantis baudžiamąją atsakomybę už prekybą žmonėmis, yra suredaguotas tinkamai. Iš dispozicijos pašalinus kai kuriuos subjektyvius nusikaltimo sudėties požymius (neliko būtino tikslo seksualiai išnaudoti, priversti užsiimti prostitucija), straipsnis tapo aiškesnis ir paprastesnis įrodinėti.

Tiriant prekybos žmonėmis atvejus, 2002 m. gana aktyviai buvo bendradarbiaujama su užsienio valstybių kolegoms, tiriančiais panašius nusikaltimus savo valstybių teritorijose. Užsienio teisėsaugos institucijų prašymu buvo vykdomi pavedimai dėl teisinės pagalbos, juos vykdant atskiruose tardymo veiksmuose dalyvaudavo prašančiosios šalies atstovai. Ypač aktyviai bendradarbiaujama su Belgijos Karalystės, Nyderlandų Karalystės, VFR teisėsaugos institucijomis. Vilniaus miesto apylinkės prokuratūra suteikė pagalbą Baltarusijos teisėsaugininkams, tiriantiems baudžiamąją bylą dėl dviejų šios valstybės piliečių pardavimo verstis prostitucija Lietuvoje.

2002-06-06 tarp Vokietijos Federacinės Respublikos teisingumo ministerijos ir Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros pasirašytas susitarimas dėl teisinės pagalbos baudžiamosiose bylose supaprastinimo. Susitarime numatytas tiesioginis teisinės pagalbos prašymų iš LR generalinės prokuratūros pateikimas VFR žemių teisingumo ministerijoms. Tai padės operatyviai ir kokybiškiau tirti ir šios kategorijos baudžiamąsias bylas.

NETEISĖTA NARKOTIKŲ APYVARTA

2002 m. dėl neteisėtos psichotropinių ar narkotinių medžiagų apyvartos Lietuvoje užregistruoti 937 nusikaltimai. Tai 102 nusikaltimais arba 9,8 % mažiau nei 2001 metais (1039 nusikaltimai).



Daugiausia nusikaltimų (919) užregistruota dėl neteisėto narkotinių ar psichotropinių medžiagų gaminimo, laikymo, gabenimo, siuntimo, pardavimo ar kitokio platinimo (LR BK 232¹ str.). 2001 m. buvo užregistruoti 954 tokie nusikaltimai.

2002 m. užregistruoti 575 asmenys, padarę nusikaltimus, numatytus LR BK 232¹⁻¹⁰ straipsniuose. Net 68 % tokių asmenų niekur nedirba ir nesimoko, 41 % yra anksčiau padarę nusikaltimus, 48 % asmenų yra iki 30 metų amžiaus.

Labai išaugo Lietuvos piliečių, už neteisėtą narkotikų gabenimą ar platinimą sulaikytų užsienio šalyse, skaičius. 2001 m. užsienio šalyse dėl to buvo sulaikyti 68 Lietuvos piliečiai, o 2002 m. – 115. Dėl patogios geografinės padėties anksčiau Lietuva buvo daugiau narkotikų tranzito šalis, tačiau dabar tampa narkotikų vartotojų, platintojų ar net gamintojų šalimi. 2002 m.

Kauno apskrityje buvo išaiškintos ir likviduotos 2 sintetinių narkotikų gamybos laboratorijos, ko ankstesniais metais nebuvo nustatyta.

Lietuvos muitinėje įsteigus kovos su narkotikais padalinį, išaugo užregistruotų nusikaltimų, susijusių su narkotikų gabenimu per valstybės sieną, skaičius. 2002 m. iškelta 14 bylų dėl narkotikų kontrabandos (2000 m. – 0, 2001 m. – 8).

2002 m. didžiausias nusikaltimų, susijusių su psichotropinėmis ar narkotinėmis medžiagomis, skaičius, kaip ir 2001 m., užregistruotas Vilniuje (343 (mažėjimas 6 %)) ir Klaipėdoje (160 (mažėjimas 4,8 %)). Šiuose miestuose paklausą turi brangesni narkotikai, tokie kaip kokainas, taip pat sintetiniai narkotikai, heroinas. Tai lemia didelis gyventojų, pramogų vietų skaičius, aukštesnis nei kituose miestuose pragyvenimo lygis. Atsižvelgiant į šios kategorijos nusikaltimų skaičių minėtuose miestuose, buvo apibendrinta ir išanalizuota parengtinio tardymo ir prokurorinės kontrolės būklė baudžiamosiose bylose dėl neteisėtos narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvartos Vilniaus ir Klaipėdos apygardų prokuratūrose bei joms pavaldžiose teritorinėse prokuratūrose. Buvo pareikalautos ir išanalizuotos 2001 metais ir per 2002 metų I pusmetį teismuose išnagrinėtos baudžiamosios bylos. Iš viso buvo gautos 478 baudžiamosios bylos, kuriose 534 asmenys buvo teisiami už nusikaltimų, numatytų BK 232¹⁻¹⁰ str., padarymą.

Baudžiamosiose bylose iš viso buvo nuteisti 522 asmenys (98,1 % teisiųjų), išteisinti 7 asmenys (1,35 % teisiųjų), 1 asmuo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės BK 52¹ str. pagrindu, 1 asmeniui paskirtos priverčiamosios medicininio poveikio priemonės, 3 baudžiamosios bylos nutrauktos dėl kaltinamųjų mirties (BPK 5 str. 1 d. 8 p.) Šie duomenys leidžia daryti išvadą, kad kontroliuodami parengtinį tardymą ir tvirtindami kaltinamąsias išvadas prokurorai imasi priemonių, kad parengtinis tyrimas būtų atliktas išsamiai. Tačiau ne visada tinkamai kvalifikuojamas nusikaltimas. Apibendrinti pateikti baudžiamųjų bylų teismo nagrinėjimo duomenys rodo, kad 65 teisiamieji (12,2 % visų teisiųjų), esmingai nesikeičiant bylos aplinkybėms, teismų buvo nuteisti pagal švelnesnį įstatymą, negu prašyta kaltinime.

Apibendrinant valstybinio kaltinimo būklę, nustatyta, kad prokurorai kartais siūlo teisiamiesiems skirti švelnesnę nei įstatymo numatytą bausmę (BK 45 straipsnis) ar atidėti paskirtos bausmės vykdymą (47¹ straipsnis). Valstybiniam kaltintojams nurodyta ateityje griežtai laikytis įstatymų

Siekiant išvengti panašaus pobūdžio klaidų, valstybiniam kaltintojams rekomenduota studijuoti teismų praktiką, gilinti žinias šios rūšies nusikaltimų kvalifikavimo srityje, aukštesniesiems prokurorams nurodyta stiprinti nuosprendžių teisėtumo ir pagrįstumo prokurorinę kontrolę, apskundžiant neteisėtus ir nepagrįstus nuosprendžius įstatymų nustatyta tvarka.

Pasiteisino prokurorų specializavimasis šios kategorijos baudžiamosiose bylose. Besispecializuojantys tirti tokias bylas prokurorai dirba visų 5 didžiųjų miestų apylinkių prokuratūrose.

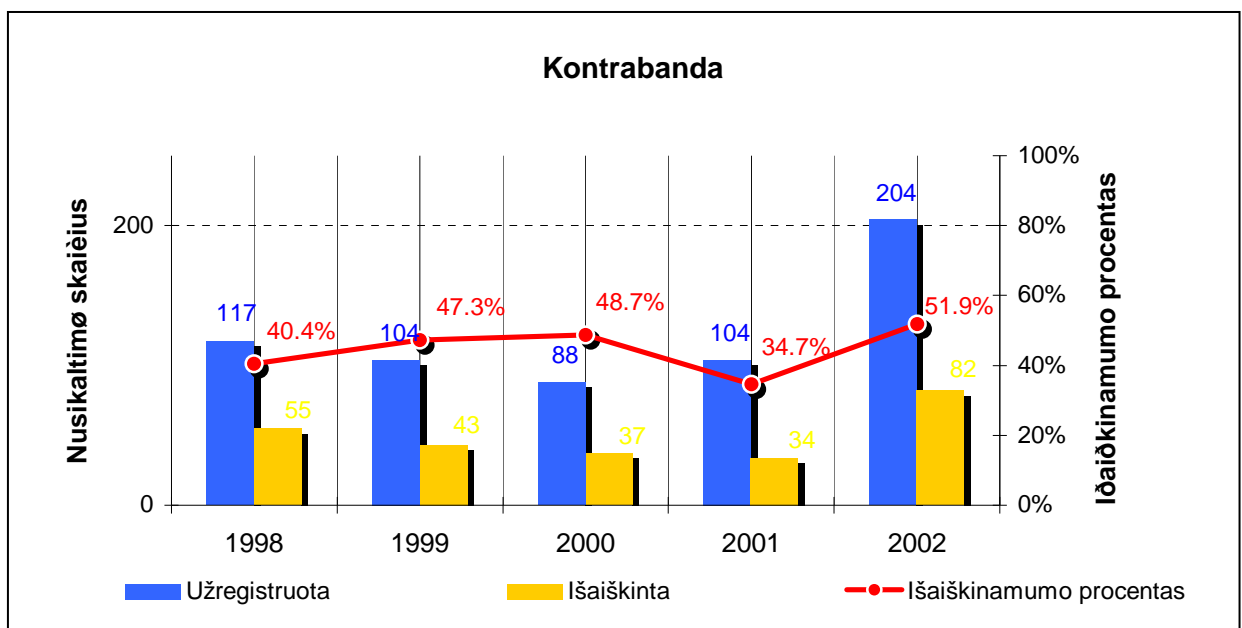
Didelį susirūpinimą kelia narkotinių medžiagų patekimas į laisvės atėmimo vietas. Įvykiai Alytaus griežtojo režimo pataisos darbų kolonijoje parodė, kad narkotikų problema įkalinimo įstaigose yra aktuali kaip ir visoje šalyje. Narkotinės medžiagos randamos nuteistiesiems siųstuose siuntiniuose, jos perduodamos pasimatymų metu, paimamos iš nuteistųjų asmens kratų metu, randamos patalpų apžiūros metu ir panašiai. Šios rūšies nusikaltimus sunku išaiškinti dėl objektyvių priežasčių – siuntėjų anketiniai duomenys, adresai neretai būna išgalvoti, o nuteistieji neigia pažįstantys siuntėjus. Šių nusikaltimų išaiškinamumui turi įtakos operatyvinių tarnybų nebuvimas pačiose pataisos darbų kolonijose. Ši veikla būtų žymiai efektyvesnė, jei Kalėjimų departamentui prie Teisingumo ministerijos būtų suteiktas operatyvinės veiklos subjekto statusas.

Pagrindinės problemos šios kategorijos baudžiamosiose bylose kyla parengtinio tardymo metu. Tardytojai neretai neišaiškina visų nusikaltimo aplinkybių, neišsamiai atlieka tyrimą, netinkamai, esant pakartotinoms veikoms, pritaiko BK 232¹ str. atitinkamą dalį. Nors apie pusę visų baudžiamųjų bylų yra iškelta už psichotropinių ar narkotinių medžiagų platinimą, tačiau

galutinis rezultatas kol kas nepatenkina lūkesčių. Didžioji dalis sulaikytų ir nuteistų narkotikų platintojų yra smulkūs prekeiviai su nedideliais narkotikų kiekiais, o stambieji narkotikų platintojai dažnai lieka nenustatyti ir nepatraukti baudžiamojon atsakomybėn. Pastaruoju metu sulaikyti keli narkotikų prekeiviai, kurjeriai, gabenę ar bandę parduoti narkotines, psichotropines medžiagas stambiu mastu. Kauno teritorinės muitinės Lazdijų kelio poste sulaikytas asmuo, kontrabanda gabenęs 11 kilogramų sintetinės psichotropinės medžiagos, kurią nusikalstamoms struktūroms realizavus Lietuvoje būtų buvęs gautas apie 800.000 litų pelnas. Naujasis LR BK numato gana švelnias bausmes už šios kategorijos nusikaltimus. Griežtesnė atsakomybė numatyta tik už neteisėtą didelio ir labai didelio kiekio narkotinių ar psichotropinių medžiagų disponavimą, pardavimą ar kitokį platinimą. Ateityje didesnis dėmesys bus skiriamas būtent neteisėto didelio ir labai didelio kiekio narkotinių ar psichotropinių medžiagų disponavimo, pardavimo ar kitoko platinimo faktams išaiškinti.

Narkomanija ir prekyba narkotikais kelia iš tiesų rimtą grėsmę daugelio valstybių ekonomikai ir žmonių saugumui. Pastarųjų metų statistikos duomenys apie narkomaniją ir nusikalstamumą, susijusį su neteisėta narkotinių medžiagų apyvarta, tapo tokie grėsmingi, kad Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. sausio 24 d. patvirtintoje rezoliucijoje „Dėl narkomanijos prevencijos Lietuvoje“ narkomanija ir AIDS pripažinti „veiksmiais, keliančiais pavojų nacionaliniam saugumui“. Beveik 80 % narkotikų vartotojų už narkotikų laikymą nuteisiami lygtinai arba laisvės atėmimu keliems mėnesiams, dažnai paleidžiami laisvėn anksčiau laiko. Jų baudžiamasis persekiojimas, atimantis daug teisės saugos institucijų laiko ir nemažai kainuojantis valstybei, yra neveiksmingas. Net realios bausmės skyrimas neturi jokio auklėjamojo poveikio, nes tai ligoniai, priklausantys nuo narkotikų. Tokie žmonės yra potencialūs įstatymo pažeidėjai, keliantys pavojų visuomenei. Vien baudžiamasis persekiojimas šios problemos neišspręs. Vykdam šių nusikaltimų prevenciją, prokuratūrai ir kitoms teisės saugos institucijoms būtina bendradarbiauti su švietimo, sveikatos apsaugos darbuotojais.

KONTRABANDA IR NETEISĖTOS ŪKINĖS BEI FINANSINĖS VEIKOS



Prokuratūra daug dėmesio skiria baudžiamųjų bylų dėl kontrabandos tyrimui ir šių bylų prokurorinei kontrolei. Tokias bylas kontroliuojančių prokurorų darbo efektyvumą nemaža dalimi lemia kontroliuojamose bylose priimtų sprendimų teisėtumas bei teismui perduotų bylų

skaičius. Nemažai šių bylų iškelta ir tirta Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apygardos prokuratūrose ir šių prokuratūrų kontroliuojamose tyrimo institucijose.

2002 metais iš viso Lietuvoje buvo iškeltos 122 baudžiamosios bylos dėl kontrabandos (2001 metais – 104). Daugiausia tokių bylų iškėlė Muitinės kriminalinė tarnyba (79) ir Valstybės sienos apsaugos tarnyba (16). Tai sudaro 77,9 % visų dėl kontrabandos iškeltų bylų. Teismams perduotos 37 bylos dėl 62 asmenų nusikalstamos veikos, jau išnagrinėtos 38 bylos, iš kurių 35 bylose priimti apkaltinamieji nuosprendžiai ir nuteisti 36 asmenys, o 8 asmenys išteisinti. Palyginti su ankstesniu laikotarpiu, 2001 metais teismai išnagrinėjo 50 bylų dėl kontrabandos, kuriose buvo nuteisti 68 asmenys, o 9 asmenys išteisinti.

2002 metais gerokai padaugėjo užregistruotų kontrabandos nusikaltimų. Kadangi kontrabandos nusikaltimų latentiniškumas gana didelis, padidėjęs užregistruotų šių nusikaltimų skaičius vertintinas kaip teigiamas Muitinės kriminalinės tarnybos darbo rezultatas. Pažymėtina, kad pagerėjo kontrabandos nusikaltimų išaiškinamumas. Tai lėmė ne tik aktyvus Muitinės kriminalinės ir Valstybės sienos apsaugos tarnybų darbas, bet ir reikli šių bylų prokurorinė kontrolė, taip pat kvalifikuotas parengtinio tardymo atlikimas ir valstybinio kaltinimo palaikymas teismuose.

2002 metais Muitinės kriminalinės tarnybos ir Valstybės sienos apsaugos departamento pareigūnai daugiausia išaiškino cigarečių, alkoholio, narkotinių medžiagų bei grynųjų pinigų kontrabandos gabenimo atvejų (panaši situacija buvo ir 2001 metais). Tyrimo institucijos teismams daugiausia perdavė baudžiamųjų bylų dėl pinigų (8), narkotinių priemonių (5), cigarečių (5), alkoholio (3) ir ginklų (3) kontrabandos. Specialiųjų operacijų metu Muitinės kriminalinės tarnybos pareigūnai, bendradarbiaudami su Generalinės prokuratūros prokurorais ir Valstybės saugumo tarnybos darbuotojais, atskleidė tarptautinį nusikalstamą susivieniją, kuris vertėsi stambaus masto cigarečių kontrabanda. Bendra sulaikytų kontrabandinių prekių vertė viršijo 11 mln. litų. Muitinės kriminalinė tarnyba taip pat sėkmingai sulaukė didelę narkotinės medžiagos kokaino kontrabandą (narkotikai buvo slepiami skrandyje). Ši byla perduota teismui, o nusikaltimą padaręs asmuo nuteistas.

Siekiant aiškiai atriboti apygardų ir apylinkių prokurorų kompetenciją vykdant prokurorinę kontrolę baudžiamosiose bylose, teisingose apygardos teismui, taip pat išvengti prokuratūrų funkcijų dubliavimo, 2002-09-13 išleistas įsakymas „Dėl parengtinio tardymo prokurorinės kontrolės baudžiamosiose bylose, teisingose apygardos teismui“. Atsižvelgdamas į prokuratūros veiklos prioritetus, siekdamas paspartinti bylų dėl kontrabandos, neteisėto prekių ar produkcijos neišvežimo iš Lietuvos Respublikos tyrimą ir užtikrinti tinkamą šių bylų prokurorinę kontrolę, generalinis prokuroras 2002-10-01 išleido nurodymą „Dėl prokurorinės kontrolės tiriant kontrabandos baudžiamąsias bylas“. Taip įtvirtintos nuostatos, kad baudžiamųjų bylų, teisingų apygardos teismui, taip pat ir kontrabandos bylų, tiesioginę prokurorinę kontrolę vykdo apygardų prokurorai. Vadovaujantis šiuo nurodymu buvo atlikta visų baudžiamųjų bylų (net seniai sustabdytų) dėl kontrabandos ir neteisėto prekių ar produkcijos neišvežimo iš Lietuvos Respublikos revizija, kiekvienai bylai paskirti tyrimą kontroliuojantys prokurorai. Kadangi kontrabandos nusikaltimais padaroma didžiulė žala šalies ekonomikai ir finansų sistemai, prokuratūroje užtikrinta griežta šių bylų kontrolė. Tyrimą atliekančių pareigūnų sprendimai sustabdyti ar nutraukti tokias bylas tikrinami ne tik apylinkių ar apygardų prokuratūrose, bet ir Generalinėje prokuratūroje.

Siekdama suvienodinti parengtinio tardymo ir teismų praktiką, Generalinė prokuratūra apibendrino kontrabandos ir neteisėto prekių ar produkcijos neišvežimo iš Lietuvos Respublikos tyrimo, prokurorinės kontrolės ir valstybinio kaltinimo būklę 2002 metais. Konstatuota, kad jau reti atvejai, kai kontrabandos dalykas būtų gabenamas ne per muitinės postą ar per valstybės sieną, kontrabandos dalyką gabentų patys šio nusikaltimo sumanytojai, o ne krovinių pervežimo įmonių vairuotojai, kurie ne visada gali žinoti apie paslėptas kontrabandines prekes. Šiuo metu kontrabanda dažniau įvykdoma klastojant dokumentus ar neišvežant prekių iš Lietuvos Respublikos. Tokio pobūdžio baudžiamosiose bylose sunku įrodyti kaltinamųjų kaltę ar nustatyti įtariamuosius, įrodinėjimo procesas tęsiasi ilgą laiką. Pažymėtina ir nepakankama tyrimą

atliekančių pareigūnų kvalifikacija, didelis jų darbo krūvis. Neretai pasitaiko, kad kvotėjai bylas dėl kontrabandos iškelia ir pirminius tyrimo veiksmus atlieka be aiškaus tyrimo plano, stichiškai, nenumatydami tolesnių tyrimo perspektyvų. Visa tai sąlygoja nedidelį visų kontrabandos ir neteisėto prekių ar produkcijos neišvežimo iš Lietuvos Respublikos baudžiamųjų bylų perdavimo teismams procentą. Generalinė prokuratūra ne kartą išreiškė poziciją dėl kvotos ir tardymo funkcijų sujungimo, siūlė įkurti tardymo padalinius muitinėje, nes ši institucija būtų atsakinga ne tik už kontrabandos fakto nustatymą, bet ir už jo ištyrimą. Galima tik pasidžiaugti, jog naujajame Baudžiamojo proceso kodekse atsakyta skaidyti parengtinį tyrimą į kvotą ir tardymą, ir numatyta bendra ikiteisminio tyrimo stadija. Tai turėtų užtikrinti geresnį bylų tyrimą. Nemažai problemų tiriant kontrabandos bylas kyla dėl ilgai trunkančio teisinės pagalbos pavedimų užsienio valstybių teisėsaugos institucijoms parengimo ir įvykdymo. Tai susiję su bylos medžiagos vertimais į užsienio kalbas. Šis procesas užtrunka dėl paprastai didelės vertimų apimties, vertėjų trūkumo.

Pažymėtina, kad teismų skiriamų bausmių už kontrabandos nusikaltimus politika 2002 metais išliko nepakitusi. Kvalifikuotos kontrabandos bylose (grupinėse, stambaus masto, narkotinių priemonių, ginklų) buvo skiriamos laisvės atėmimo bausmės, o nesudėtingose bylose (BK 312 str. 1 d.) – baudos.

Prokuratūros pareigūnai, palaikydami valstybinį kaltinimą šiose bylose, elgėsi principingai ir apskundė tuos nuosprendžius, kuriuose buvo netinkamai pritaikyti baudžiamąją atsakomybę švelninantys įstatymai (BK 45 str.), paskirtos per švelnios bausmės, be pagrindo išteisinti asmenys ar nepagrįstai gražintos bylos tardymą papildyti. Dauguma prokurorų skundų buvo patenkinti.

Nuo 2003-01-01 įsigaliojus naujai Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 321² str. redakcijai, įtvirtinta nuostata, jog baudžiamoji atsakomybė dėl kontrabandos (BK 312 str. 1 ir 2 d.) kyla tik tuomet, kai gabenamų prekių, pinigų, meno vertybių ar kitų privalomų pateikti muitinei daiktų suma viršija 250 MGL (t. y. viršija 31 250 Lt.). Tokia nuostata sumažins šios kategorijos baudžiamųjų bylų skaičių ir tardytojų darbo krūvį, paspartės likusių kontrabandos bylų tyrimas. Kontrabandos bylų tyrimo organizavimas, ir vadovavimas jam, taip pat prokurorinės kontrolės stiprinimas išlieka viena prioritetinių prokuratūros veiklos sričių.

Neteisėtos ūkinės–finansinės veikos. Ypač daug dėmesio prokuratūra skiria nusikaltimams nuosavybei, finansams ir ūkininkavimo tvarkai išaiškinti, jų prevencijai, valstybės, juridinių asmenų ir piliečių pažeistiems finansiniams interesams ginti. Kiekvienais metais nagrinėjama ir apibendrinama, kaip laikomasi įstatymų ir juos lydinčių aktų reikalavimų registruojant pareiškimus ir pranešimus apie neteisėtą ūkinę finansinę veiklą, pinigų plovimą, tiriant šios kategorijos baudžiamąsias bylas, vykdant prokurorinę kontrolę ir palaikant valstybinį kaltinimą šiose baudžiamosiose bylose.

Vadovaujantis 2001-06-21 generalinio prokuroro nurodymu „Dėl kai kurių kategorijų baudžiamųjų bylų prokurorinės kontrolės sustiprinimo“, buvo organizuotas baudžiamųjų bylų dėl nusikaltimų nuosavybei, valstybės tarnybai, ūkininkavimo tvarkai ir finansams patikrinimas, o Generalinė prokuratūra apibendrino baudžiamųjų bylų tyrimą ir išanalizavo ilgai trunkančio tyrimo priežastis.

2002-08-27 Generalinė prokuratūra pavedė apygardų vyriausiesiems prokurorams organizuoti baudžiamųjų bylų ir medžiagų dėl finansinių ūkiniu nusikaltimų, kuriais valstybei ar kitiems asmenims padaryta žala viršija 250 MGL (31250Lt), patikrinimą, priimtų procesinių sprendimų teisėtumą ir pagrįstumą. Per metus šalies prokurorai ir tardytojai tyrė 2573 baudžiamąsias bylas, kuriose valstybei ar kitiems asmenims padaryta žala viršija 250 MGL, iš jų baigė tirti 919 ir perdavė teismui 308 baudžiamąsias bylas. Didžiausias šios kategorijos tiriamų baudžiamųjų bylų skaičius yra Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apygardose.

Šio patikrinimo metu Vilniaus ir Klaipėdos miestų apylinkės, Raseinių ir Zarasų rajonų apylinkių prokuratūrų teritorijose esančių ikiteisminio tyrimo įstaigose nustatyta tardytojų ir kvotėjų aplaidumo ir tyrimo vilkinimo faktų. Kaltiems pareigūnams iškeltos drausminės bylos.

Tardymo departamento Tardymo skyrius 2002 metais tyrė 158 baudžiamąsias bylas, iš jų 42 baudžiamąsias bylas baigė ir 24 perdavė teismui. Iš to skaičiaus 20 baudžiamųjų bylų dėl epizodų, kuriuose padaryta žala viršija 250 MGL. Tardymo departamento žinioje esančios baudžiamosios bylos yra sudėtingos, didelės apimties, reikalaujančios sudėtingų dokumentinių, ekonominių ar buhalterinių ekspertizių, be to, tokie nusikaltimai dažnai būna tarptautinio pobūdžio, todėl daugelį tardymo veiksmų reikia atlikti užsienio valstybėse, tenka kreiptis su teisiniais pagalbos prašymais ir dėl šios priežasties tyrimas užsitęsia. Iš tokių bylų pažymėtinos baudžiamosios bylos, iškeltos dėl banko darbuotojų įvykdytų nusikaltimų ir bankams padarytos žalos.

Generalinė prokuratūra nuo pat Lietuvos komercinių bankų krizės pradžios 1995 metais ypač daug dėmesio skyrė šios kategorijos baudžiamųjų bylų tyrimo kontrolės stiprinimui, sukonzentravo visus apskaitos duomenis apie iškeltas, tiriamas ir baigtas tirti bylas. Viena iš pirmųjų buvo įdiegta kompiuterizuota šių bylų apskaita.

Iš viso Lietuvoje buvo iškeltos 698 baudžiamosios bylos, iš jų 155 dėl banko darbuotojų įvykdytų nusikaltimų, o likusios – dėl bankams padarytos žalos. Baigtos tirti 363 bylos dėl 801 mln. Lt padarytos žalos, iš jų 95 bylos dėl banko darbuotojų įvykdytų nusikaltimų ir 268 bylos dėl bankams padarytos žalos. Teismams nagrinėti perduotos 173 bylos, kuriose baudžiamojon atsakomybėn patraukti 224 asmenys, iš jų 36 vien tik bankų vadovai, bankų tarybų ir valdybų pirmininkai, prezidentai, viceprezidentai bei filialų direktoriai. Pavyzdžiui: KB „Aurabankas“, Kredito bankas, Kooperacijos bankas, „Nidos“, „Sekundės“, „Balticbankas“, Lietuvos valstybinis komercinis bankas, Žemės bankas, „Tauro“ bankas, „Senamiesčio“, Lietuvos akcinis inovacinis bankas, Lietuvos verslo banko, „Litimpeks“ ir kitų bankų vadovai. Daugelį iš jų teismai pripažino kaltais ir nuteisė. Darytina išvada, kad bankų vadovai atsakomybės neišvengia.

Dėl bankams padarytos žalos, užvaldant apgaule bankų pinigines lėšas, negražinant paskolų, 131 asmuo patrauktas atsakomybėn. Jau baigiamas baudžiamųjų bylų dėl bankams padarytos žalos pradėtų tirti 1994 -1995 metų tyrimo etapas.

2002 m. metais baigta tirti 31 baudžiamoji byla dėl banko darbuotojų įvykdytų nusikaltimų ir bankams padarytos žalos, iš kurių 9 perduotos nagrinėti teismams, o 22 nutrauktos nesant nusikaltimo sudėties. Teismams nagrinėti perduotos 3 baudžiamosios bylos, kuriose baudžiamojon atsakomybėn patraukta 17 atsakingų banko darbuotojų, tarp jų: „Tauro“ banko valdybos ir tarybos nariai, „Litimpeks“ Kauno filialo direktorius ir kiti. Šiuo metu dar tiriamos 36 šios kategorijos baudžiamosios bylos. Tai daugiausia neperspektyvios baudžiamosios bylos, iš kurių jau buvo išskirti ištirti epizodai ir perduoti nagrinėti teismams. Likusių epizodų tyrimas užsitęsė dėl neįvykdytų užsienio šalių teisinės pagalbos prašymų ir nebaigtų ekspertizių.

Nuo 2000 m. naujai iškeltų bylų dėl bankams padarytos žalos jų darbuotojų veiksmais bei apgaule užvaldant bankų pinigines lėšas nebuvo.

Pagerėjo Lietuvos banko vykdoma komercinių bankų kontrolė, priimti nauji įstatymai ir juos lydintys aktai, reglamentuojantys banko darbuotojų atsakomybę.

Pastebėtina, kad šių bylų nagrinėjimas teismuose užtrunka net keletą metų. Neretai žemesniosios grandies teismų priimtus sprendimus panaikina aukštesnieji teismai ir grąžina bylas iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Generalinė prokuratūra Lietuvos Respublikos teisingumo ministrui pateikė pasiūlymus dėl naujojo Baudžiamojo kodekso 95 straipsnio pakeitimo. Šį straipsnį pasiūlyta papildyti norma, numatančia, kad jei senaties taikymo asmeniui klausimas iškyla bylos nagrinėjimo teisme metu, tai teismas sprendžiamas, ar galima taikyti senatį (pvz., jei teisminis nagrinėjimas buvo vilkinamas kaltinamojo ar jo gynėjų, byla būtų nagrinėjama toliau iki nuosprendžio priėmimo). Taip pat pasiūlyta nustatyti ilgesnius senaties terminus už sunkius ir labai sunkius nusikaltimus.

Šiuo metu teisme baigiama nagrinėti 8 kaltinamųjų, KB „Aurabankas“ vadovų, baudžiamoji byla. Baigtos nagrinėti „Nidos“ banko, Kredito bankas tarybos pirmininko Vladislavo Kliukovskio, „Balticbankas“ valdybos pirmininko Romo Juškos ir kt. bylos. Teismas juos pripažino kaltais ir nuteisė.

Paskutiniu metu atsiranda nauja nusikaltimo rūšis – bankams padaroma žala pasinaudojant suklastotomis mokėjimo kortelėmis.

Praėjusiais metais buvo tiriamos 4 baudžiamosios bylos dėl pinigų plovimo, iškeltos ankstesniais metais. Tardymą atliko FNTT tardytojai. Šiose bylose tiriami atvejai, kai pasinaudojant kitų asmenų pasais, suklastojant parašus, jų vardu bankuose atidaromos sąskaitos, iš kurių po to paimamos didelės grynųjų pinigų sumos. Šie nusikaltimai iki šiol yra neišaiškinti. 2002 m. atlikto ūkinių–finansinių bylų patikrinimo metu dar vienoje baudžiamojoje byloje, iškeltoje dėl sukčiavimo, išvelgta pinigų plovimo požymių.

Išanalizavus pinigų plovimo tyrimą, darytina išvada, kad FNTT prie VRM Pinigų prevencijos skyrius nors ir pateikia tolesniam tyrimui nemažą skaičių medžiagų, tačiau baudžiamųjų bylų pagal BK 326 str. atlikus tyrimą praktiškai neiškeliami ir tos nusikalstamos veikos neatskleidžiamos. Būtina neapsiriboti baudžiamosios ir administracinės atsakomybės taikymu už apgaulingą, aplaidų buhalterinės apskaitos tvarkymą, bet siekti išsamiai ištirti įtartinas finansines operacijas įvertinant, ar nebuvo plaunami pinigai.

Šiais metais prokuratūra skirs ypatingą dėmesį šių veikų tyrimo kontrolei. Tuo tikslu Generalinė prokuratūra parengė ir neseniai išleido metodinę priemonę „Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo tyrimas“.

Jau 1996 metais buvo iškeltos pirmosios baudžiamosios bylos dėl valstybės lėšų užvaldymo tariamai susigrąžinant PVM, tačiau didesnę svarbą šių nusikaltimų tyrimas įgijo 1999 m. pradžioje, kai FNTT (tuomet MPD) ir Tardymo departamento pareigūnai išaiškino keletą didelių ir gerai organizuotų nusikalstamų grupuočių, pagrobusių dešimtis milijonų litų valstybės biudžeto lėšų. Nuo 1996 m. šalyje buvo iškeltos 227 bylos dėl sukčiavimų PVM srityje, tačiau 92 bylos buvo sujungtos su kitomis bylomis, todėl faktiškai tirtos 145 bylos. 41 byla perduota teismui.

2002 metais buvo tiriamos 46 anksčiau iškeltos ir 12 šiais metais iškeltų baudžiamųjų bylų dėl PVM grobstymo ir su tuo susijusių kitų nusikaltimų (apgaulingo apskaitos tvarkymo, dokumentų ir antspaudo klastojimo, pareigūnų piktnaudžiavimų bei aplaidumo ir pan.). Dalis šių bylų buvo sujungtos su kitomis, tad faktiškai tirtos 36 bylos, iškeltos iki 2002 metų ir 10 bylų, iškeltų 2002 metais. Tai didelės apimties bylos, į jas sujungiama po keletą bylų, iškeltų dėl tų pačių asmenų ar grupuočių padarytų nusikaltimų atskirų epizodų, be to, pasitaiko atvejų, kai bylas dėl tų pačių veikų iškėlė kelios skirtingos kvotos ir tardymo institucijos. Įrodžius dalį padarytų nusikaltimų, bylos išskiriamos ir perduodamos teismui. Paminėtina baudžiamoji byla, kurioje tyrimą atliko Vilniaus m. apylinkės prokurorai. Šioje byloje teismui perduota 18 asmenų, iš jų 15 pasienio policijos (dabar Valstybės sienos apsaugos tarnybos) ir muitinės pareigūnų, kurie darydami žinomai melagingas žymas apie krovinių eksportą, nors krovinyms nebūdavo eksportuojamas, padėjo kaltininkams sukurti PVM permokos fikciją ir pasisavinti valstybės lėšas. Gerų rezultatų davė operatyvinės tardymo grupės, sudarytos iš Tardymo departamento, FNTT ir STT pareigūnų, bendras darbas tiriant brolių Ričardo ir Aleksandro Songailų suburtų grupuočių veiklą. Manoma, kad šios grupuotės 1998–1999 metų laikotarpiu pagrobė daugiau kaip 20 mln. litų.

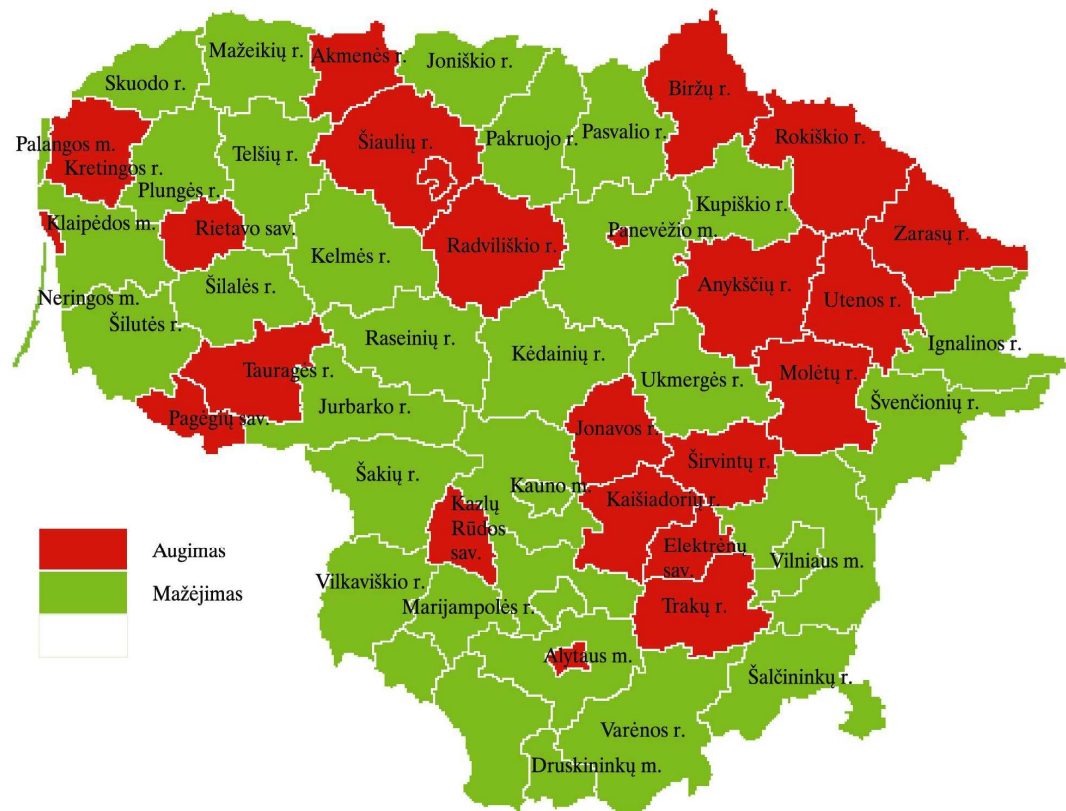
2002 m. dėl PVM grobstymo 15 baudžiamųjų bylų buvo perduotos teismui. Teigtina, kad tokios bylos tiriamos pakankamai vangiai pirmiausia dėl jų sudėtingumo ir kvalifikuotų tardytojų trūkumo. Darbą komplikuoja ir tai, kad tokių bylų tyrimo ir teismo nagrinėjimo praktika dar tik formuojasi. Tik kelios nedidelės apimties ir ne itin sudėtingos bylos jau baigtos nagrinėti teismuose. Nors dabar daugelį šios kategorijos bylų tiria Tardymo departamento padaliniai, išgaliojus naujam Baudžiamojo proceso kodeksui, šių nusikaltimų išaiškinimas ir bylų tyrimas turėtų būti FNTT kompetencija. FNTT suteikta papildomų etatų, į šią tarnybą priimami patyrę tardytojai, dirbę Tardymo departamente, todėl tikimės, kad ateityje tokių bylų tyrimas vyks sklandžiau ir kokybiškiau. Prokuratūra šioms byloms taip pat skirs labai daug dėmesio, nes nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu PVM susigrąžinimu ar išvengimu sumokėti PVM apgaule, tyrimas – prioritetinga prokuratūros veiklos sritis.

NEPILNAMEČIŲ JUSTICIJOS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMAS

2001 m. 3668 nepilnamečiai įvykdė nusikaltimus, o 2002 m. – 3522 arba 4 proc. mažiau. Įvertinus kelių pastarųjų metų nepilnamečių nusikalstamumo tendencijas, matyti, kad nepilnamečių įvykdytų nusikaltimų skaičius stabilizavosi, tačiau išliko pakankamai aukštas.

2002 m. išaugo nepilnamečių padarytų nusikaltimų skaičius Visagino mieste (padidėjo 148,6 %), Anykščių rajone (padidėjo 121,4 %) ir Alytaus rajone (padidėjo 90,1 %). Ryškesnė mažėjimo tendencija užfiksuota Birštono mieste (sumažėjo 62 %), Joniškio (sumažėjo 50 %) ir Mažeikių (sumažėjo 56,2 %) rajonuose.

Nepilnamečių padaryti nusikaltimai



2001 m. pirmosios instancijos teismuose buvo išnagrinėtos 1935 baudžiamosios bylos, kuriose nuteisti 2852 ir išteisinti 29 nepilnamečiai. 2002 m. išnagrinėtos 1963 bylos, kuriose nuteisti 2662 ir išteisinta 20 nepilnamečių.

Pateikti duomenys rodo, kad sumažėjo nuteistų nepilnamečių skaičius. Gana pastebimai sumažėjo išteisinamųjų nuosprendžių skaičius, o tai rodo, kad gerėja parengtinio tardymo bei valstybinio kaltinimo palaikymo kokybė. Tačiau nepaisant to, buvo atkreiptas teritorinių prokuratūrų vadovų dėmesys į būtinumą ir toliau gerinti perduodamų teismams nepilnamečių bylų kokybę ir imtis neatidėliotųjų priemonių išteisinamuosius nuosprendžius sąlygojusiems priežastims pašalinti.

Baudžiamojo proceso įstatymai įpareigoja prokurorą apskusti kiekvieną neteisėtą ar nepagrįstą nuosprendį. Todėl Generalinė prokuratūra pareikalavo, kad prokurorai principingai reaguotų į kiekvieną įstatymo pažeidimą, kad teismų klaidos būtų ištaisomos, nuosprendžiai keičiami tik pagal prokurorų skundus. 2001 metais Lietuvos apeliaciniame teisme išnagrinėtose bylose pagal prokurorų skundus buvo pakeista arba panaikinta 5,8 proc. nuosprendžių ar nutarčių, o 2002 metais – 25 procentai.

Lentelėje pateikti duomenys rodo, kiek nepilnamečių baudžiamųjų bylų išnagrinėta apygardoms priklausančiuose teritoriniuose teismuose, taip pat kiek priimta apkaltinamųjų bei išteisinamųjų nuosprendžių

Apygarda	Išnagrinėta pirmojoje instancijoje bylų		Nuteista asmenų		Išteisinta asmenų	
	2001 m.	2002 m.	2001 m.	2002 m.	2001 m.	2002 m.
Vilniaus apygarda	516	488	718	693	3	8
Kauno apygarda	510	517	699	657	17	5
Klaipėdos apygarda	348	390	570	539	-	3
Šiaulių apygarda	304	288	469	388	5	3
Panevėžio apygarda	257	280	396	385	4	1
Iš viso:	1935	1963	2852	2662	29	20

Įsigaliojęs naujasis Civilinis kodeksas išplėtė ir sukonkretino prokurorų, kaip civilinio proceso dalyvių, teises. Prokurorui suteikti platesni įgaliojimai ginant pažeistus visuomenės ir jos narių, ypač vaikų, teises bei įstatymo saugomus teisėtus interesus.

Naudodamiesi naujojo Civilinio kodekso suteiktomis teisėmis, prokurorai 2002 metais pateikė 263 pareiškimus teismui dėl pažeistų vaikų teisių ir teisėtų interesų (2001 metais – 138 pareiškimus). Paminėti ieškiniai dėl tėvų valdžios apribojimo (pateikta 170), dėl nuolatinės globos (rūpybos) nustatymo (pateikta 11), dėl vaiko atskyrimo nuo tėvų (pateikta 7).

Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 59 str. 1 d. nustatyta, kad visos valstybės institucijos, tarp jų ir prokuratūra, pagal savo kompetenciją, nustatytą Konstitucijos, šio ir kitų įstatymų bei teisės aktų, privalo įgyvendinti priemones vaiko teisių apsaugos ir jų gynimo srityje. Suaktyvėjęs teisėkūros procesas atspindėjo ne tik oficialią Lietuvos politiką nepilnamečių justicijos srityje, bet ir suteikė papildomą postūmį teisėsaugos institucijoms pasidomėti ne tik susikaupusiomis nepilnamečių nusikalstamumo problemomis, bet ir vaikų teisių apsauga.

Aktyviai veikti šioje srityje šalies prokurorus įpareigoja ir generalinio prokuroro 1999-06-08 įsakymas „Dėl prokuratūros darbo derinant veiksmus prieš nepilnamečių nusikalstamumą ir ginant jų teises bei teisėtus interesus aktyvinimo“, taip pat ir 2002-10-16 nurodymas „Dėl prokurorų veiklos užtikrinant vaikų teisių apsaugą, nuo smurto nukentėjusių vaikų teisių ir teisėtų interesų gynimą“.

Spręsdamos nepilnamečių nusikalstamumo bei viktimizacijos problemas, beveik visos teritorinės prokuratūros bendradarbiavo su Vaikų teisių apsaugos tarnybų pareigūnais, keitėsi informacija apie smurto prieš vaikus atvejus šeimose, apie asocialiai gyvenančius vaikus (vartojančius svaiginamąsias priemones, darančius teisės pažeidimus), taip pat informacija apie civilinius ieškinius. Daugelis teritorinių prokuratūrų ėmėsi šviečiamosios veiklos. Vietos laikraščiuose buvo paskelbti telefono numeriai, kuriais paskambinę nepilnamečiai, jų tėvai ir pedagogai galėjo pasikonsultuoti, gauti teisinę pagalbą. Nepilnamečių nusikalstamumo, girtavimo, narkotikų vartojimo, administracinės teisės pažeidimų prevencijai mokyklose prokurorai sistemingai skaitė paskaitas mokiniams ir jų tėvams. Žurnalistams buvo teikiama informacija apie nepilnamečių padarytus nusikaltimus, taip pat apie įvairius renginius.

Praėjusiais metais Klaipėdos apygardos prokuratūros iniciatyva buvo surengti du išplėstiniai koordinaciniai pasitarimai, kuriuose buvo analizuojama, kaip būtų galima suaktyvinti prokurorų darbą ginant nepilnamečių teises bei jų teisėtus interesus, aptariama nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos programų įgyvendinimo Klaipėdos apygardos savivaldybėse būklė ir problemos, naujų programų rengimo klausimai. Pasitarimuose dalyvavo Generalinės prokuratūros prokurorai, Teisės instituto Kriminologinių tyrimų specialistai, Klaipėdos apskrities atstovai, miestų ir rajonų merai, Vaikų teisių apsaugos tarnybų, policijos komisariatų vadovai, nepilnamečių reikalų pareigūnai, teritorinių prokuratūrų nepilnamečių bylų prokurorai, taip pat ir žurnalistai. Aptarimai davė rezultatų, nes Klaipėdos miesto savivaldybė ėmėsi iniciatyvos ir 2002-05-14 surengė seminarą, kuriame kartu su prokuratūros bei kitų institucijų atstovais buvo sprendžiamos nepilnamečių nusikalstamumo, narkotikų, vaikų ir paauglių laisvalaikio užimtumo, vaikų apsaugos problemos, o po kelių dienų mero potvarkiu buvo sudaryta darbo grupė nepilnamečių užimtumo prevencijai koordinuoti. Į šią darbo grupę pakviestas ir Klaipėdos miesto apylinkės prokuratūros nepilnamečių bylų prokuroras.

Panevėžio apygardos prokuratūra ir Panevėžio apskrities viršininko administracija parengė ir išsiuntinėjo į vietas metodines rekomendacijas dėl ilgalaikio bendradarbiavimo sutarčių derinant veiksmus prieš nepilnamečių nusikalstamumą tarp teisėsaugos institucijų ir savivaldos bei visuomeninių organizacijų sudarymo. Teisėsaugos institucijoms buvo teikiama informacija apie organizuojamus ir skelbiamus konkursus, konferencijas, seminarus, konsultacijas apie nepilnamečių nusikalstamumo ir teisės pažeidimų prevenciją. 2002-03-22 Panevėžio regioninės plėtros taryba apsvairstė prokuratūros pateiktą nepilnamečių nusikalstamumo būklės ir vaikų teisių apsaugos užtikrinimo apibendrinimą Panevėžio apygardoje 2001 m. ir patvirtino koordinacinės darbo grupės, sudarytos veiksams prieš nepilnamečių nusikalstamumą derinti ir vaikų teisių apsaugai užtikrinti, 2002 m. veiklos priemonių planą. Dar kartą buvo atkreiptas Panevėžio regiono plėtros tarybos narių (Panevėžio apskrities rajonų merų) dėmesys į būtinumą sudaryti koordinacines darbo grupes veiksams prieš nepilnamečių nusikalstamumą derinti ir vaikų teisių apsaugai užtikrinti.

2002 m. Generalinė prokuratūra apibendrino informaciją apie teritorinių prokuratūrų darbą organizuojant ir derinant veiksmus prieš nepilnamečių nusikalstamumą, prokurorų veiklą teikiant ieškinius, pareiškimus ir prašymus teismui dėl pažeistų vaikų teisių ir įstatymo saugomų teisėtų interesų.

Apibendrinta informacija apie nepilnamečių teistumą bei valstybinio kaltinimo palaikymo būklę šioje srityje 2001 m. ir 2002 m. Išanalizuota, kaip vykdomas 1999 m. birželio 8 d. generalinio prokuroro įsakymas Nr. 71A „Dėl prokuratūros darbo derinant veiksmus prieš nepilnamečių nusikalstamumą ir ginant jų teises bei teisėtus interesus“. Medžiaga leido detaliai įvertinti esamą situaciją ir išvelgti galimas tendencijas, atskleidė kai kuriuos prokurorų darbo trūkumus bei klaidas, buvo numatytos jų šalinimo perspektyvos. Su apibendrinimo medžiaga supažindinti teritorinių prokuratūrų vadovai bei nepilnamečių bylų specialieji prokurorai. Pareikalauta imtis papildomų priemonių klaidoms taisyti.

Siekdama aktyvinti šalies prokurorų veiklą ginant nepilnamečių teisėtus interesus, Generalinė prokuratūra kartu su Teisės institutu išleido metodines priemones „Nepilnamečių padarytų nusikalstamų veikų ikiteisminio tyrimo ir teismo nagrinėjimo ypatumai“ bei

„Prokurorų, apskričių, savivaldybių institucijų bendradarbiavimas nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos srityje“.

Apibendrinimų rezultatai leido padaryti išvadą, kad darbas su nepilnamečiais yra ir privalo likti viena prioritetinių prokuratūros veiklos sričių. Tačiau dėl objektyvių priežasčių šis darbas vis dar negali tapti pagrindine specialiujų nepilnamečių bylų prokurorų veiklos sritimi. Dėl aukšto nusikalstamumo lygio prokuratūrų vadovai negali darbo organizuoti taip, kad specialieji nepilnamečių bylų prokurorai dirbtų tik su nepilnamečių baudžiamosiomis bylomis. Šie prokurorai, be minėtų specifinių funkcijų, vykdo ir visas kitas prokuroro funkcijas. Nemažėjant nepilnamečių nusikalstamumui ši problema išlieka aktuali visų lygių prokuratūrose. Teigiami pokyčiai įmanomi palikus specialiesiems nepilnamečių bylų prokurorams vien tik jų specifines funkcijas. Tai sietina su papildomų darbuotojų poreikiu ir dėl to neišvengiamai atsirandančiomis papildomomis išlaidomis, o šios problemos sprendimas jau peržengia prokuratūros vadovų kompetencijos ribas.

PROKURATŪROS SISTEMOS ADMINISTRACINIO VALDYMO IR PROKURATŪROS FUNKCIJŲ ĮGYVENDINIMO AUDITAS

Lietuvos prokuratūros sistemos tobulinimo pagrindumas išplaukia iš 1998 m. birželio 25 d. Seimo nutarimo „Dėl teisinės sistemos reformos metmenų (nauja redakcija) ir jų įgyvendinimo“ nuostatų. Tinkamas ir efektyvus baudžiamosios teisenos funkcionavimas ne vieną kartą akcentuotas tarptautinės teisės aktuose bei ekspertų susitikimuose. Šią poziciją patvirtina 2000 m. balandžio 17 d. Vienoje vykusio dešimtojo Jungtinių Tautų Kongreso dėl nusikaltimų prevencijos bei elgesio su nusikaltėliais sprendimai, kuriuose buvo konstatuota, jog tinkamas baudžiamosios teisės sistemos administravimas yra viena iš kovos su nusikalstamumu efektyviausių priemonių.

2002 metų Lietuvos Respublikos pasirengimo stojimo į Europos Sąjungą programoje buvo apibrėžti prokuratūros vaidmens teisinėje valstybėje stiprinimo prioritetai, tarp kurių paminėti: prokuratūros sistemos valdymo demokratizavimas, jos veiklos teisinio reglamentavimo tobulinimas bei operatyvesnis funkcijų vykdymas.

2002 m. spalio 9 d. Europos Komisija, paskelbdama pranešimą apie Lietuvos pažangą siekiant narystės Europos Sąjungoje ir vertindama prokuratūros poziciją, pabrėžė, jog planuojama prokuratūros reorganizacija turi ne tik stiprinti prokurorų profesionalumą, bet ir užtikrinti adekvačias darbo sąlygas.

2002 m. gegužės 28 dienos Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos prokuratūros 2001 metų veiklos ataskaitos“ nuostatos bei jau minėtos aplinkybės sąlygojo priimti sprendimą dėl prokuratūros veiklos įvertinimo ekonomiškumo, efektyvumo ir rezultatyvumo požiūriu. Tai ypač svarbu parenkant prokuratūros sistemos tobulinimo modelį. Generalinė prokuratūra, pateikdama Vyriausybei finansinių asignavimų poreikį 2003 metams, parengė prokuratūros restruktūrizavimo programą, kurioje pagrindė Lietuvos prokuratūros sistemos pertvarkymo būtinumą ir būsimų reformų efektyvumą.

Įgyvendinant numatytą programą, 2002 m. rugsėjo 17 d. generalinio prokuroro įsakymu buvo sudaryta darbo grupė, kuriai buvo pavesta parengti prokuratūros veiklos vertinimo metodiką bei bendradarbiavimo su Lietuvos teisės universitetu metmenis. Šiuo metu Lietuvoje dar nėra veiklos auditą reglamentuojančių standartų, veiklos auditui atlikti reikalingų darbo dokumentų standartizuotų formų, todėl jis atliekamas pagal parengtus tarptautinės aukščiausiuju kontrolės institucijų organizacijos (INTOSAI) standartus ir Vakarų Europos šalyse galiojančią veiklos audito praktiką, kuri yra priimtina taikyti Europos Sąjungoje.

Siekdama gauti platesnės informacijos analizuojama tema, grupė kreipėsi į Europos Tarybos Teisinių reikalų direktorato kompetentingus asmenis. Buvo gautas Europos Tarybos

komiteto dėl nusikaltimų problemų pranešimas, kuriame apibrėžti pagrindiniai baudžiamosios teisenos valdymo principai, strategija ir metodai. Šių dokumentų analizė leidžia teigti, kad efektyvų baudžiamosios teisenos funkcionavimą lemia tinkamas ir optimalus keturių parametru: žmogiškųjų išteklių, darbo krūvio, infrastruktūros, informacijos ir ryšių valdymas. Vadovaudamasi šiais argumentais, grupė apibendrina įvairius pasiūlymus ir nustatė kriterijus, kuriais vėliau buvo pasinaudota apskaičiuojant laiko ir žmogiškųjų išteklių sąnaudas įgyvendinant prokurorines funkcijas galiojančio Baudžiamojo proceso kodekso sąlygomis apylinkės, apygardos prokuratūrose ir Generalinėje prokuratūroje.

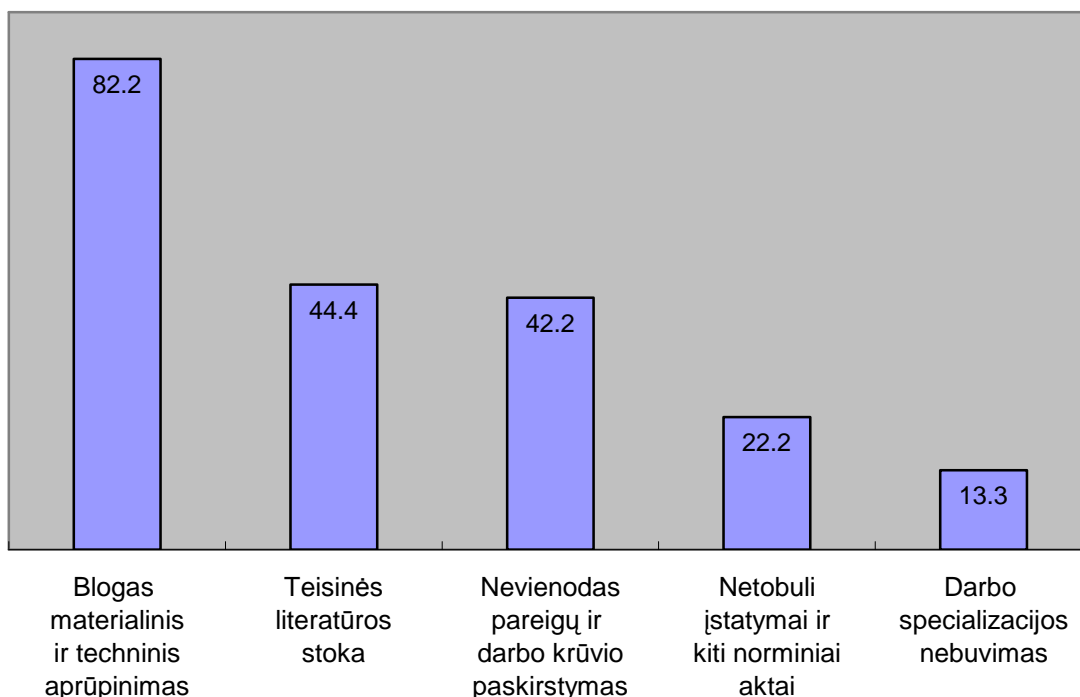
2002 m. lapkričio 8 dienos generalinio prokuroro įsakymu „Dėl Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos audito“ buvo sudaryta darbo grupė, kuri, pasitelkusi Lietuvos teisės universiteto specialistę, turėjo nustatyti audito apimtį, etapus bei pateikti rekomendacijos dėl prokuratūros valdymo organizavimo mobilumo užtikrinimo. Nusprendus auditą skaidyti į išankstinį ir pagrindinį tyrimą, pirmojo etapo metu sukoncentruotas dėmesys į audituojamos srities problemas, kurios turėtų būti giliau analizuojamos antroje audito stadijoje. Buvo pasirinkti trys tyrimo metodai: atviras savo darbo laiko apskaitos metodas, anoniminis darbo laiko apskaitos metodas bei anoniminis darbo organizavimo prokuratūroje apklausos metodas. Pirmasis metodas pritaikytas Generalinėje prokuratūroje, Vilniaus apygardos, Vilniaus miesto apylinkės ir Ukmergės rajono apylinkės prokuratūrose, antrasis – be šių prokuratūrų ir Klaipėdos apygardos, Klaipėdos miesto apylinkės, Klaipėdos rajono apylinkės prokuratūrose, trečiasis – Generalinėje prokuratūroje, Panevėžio apygardos ir Panevėžio miesto apylinkės prokuratūrose. Anketuojamų respondentų skaičius nustatytas atsižvelgiant į pareigūnų, dirbančių struktūriniame vienetu, skaičių.

Anoniminėje darbo laiko apskaitos anketoje suformuluoti 25 klausimai. 2002 m. gruodžio 21 d. Generalinė prokuratūra iš respondentų gavo 164 užpildytas anketas.

Anoniminės darbo organizavimo prokuratūroje anketos klausimynas apima Lietuvos Respublikos prokuratūros apibrėžtų tikslų, darbų apimtį, nustatytos veiklos srities ir darbo organizavimo tobulinimo problematiką. Tuo tikslu buvo suformuluota 30 klausimų su galimais atsakymų variantais, taip siekiant užtikrinti anketavimo anonimiškumą ir objektyvesnius tyrimo rezultatus. Anketoje buvo pateikti klausimai, kuriuos sąlyginai galima skirstyti į tam tikras grupes: darbo krūvis, darbo rezultatyvumas, darbo sąlygos, darbo planavimas ir atskaitomybė, mokymas. Iš respondentų gautos 45 užpildytos anketos.

Savo darbo krūvio per mažu nelaiko nei vienas iš anketas pateikusių respondentų. 90,5 % Generalinės prokuratūros, 93,3 % Panevėžio apygardos ir 100 % Panevėžio m. apylinkės prokuratūros pareigūnų nurodė, jog jiems tenka dirbti po darbo valandų, poilsio dienomis ne budėjimo metu (iš viso 91,1 %). Didelė dalis pareigūnų nurodė, jog dėl per didelio darbo krūvio jie negali tinkamai pasiruošti atlikti savo pareigas ir jas tinkamai atlikti. Tik nedidelė dalis (11,1 %) prokurorų anketose nurodė, jog jie dirba taip rezultatyviai, kaip norėtų (Generalinėje prokuratūroje – 19,0 %, Panevėžio apygardos prokuratūroje – 8,3 %, Panevėžio m. apylinkės prokuratūroje – nei vienas iš respondentų).

Pagrindinės prokurorų nerezultatyvaus darbo priežastys (procentais)

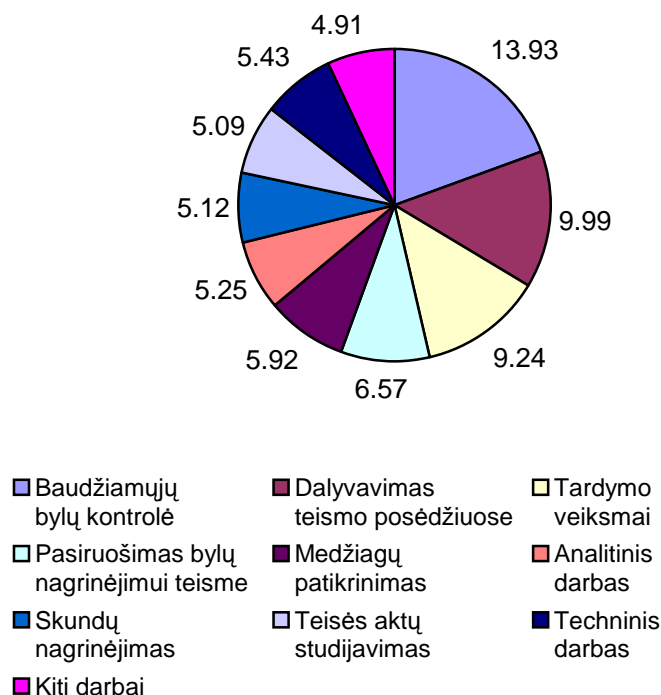


Dėl per didelio darbo krūvio bei prasto materialinio ir techninio aprūpinimo trečdalis apylinkės prokuratūros pareigūnų negali tinkamai atlikti savo pareigų, daugiau kaip pusė jų negali tinkamai susipažinti su savo darbo medžiaga. Beveik pusė visų darbuotojų negali susipažinti su norminiais aktais bei daugiau kaip pusė visų darbuotojų negali susipažinti su teisine literatūra ir teismų praktika. Tai, be abejo, turi įtakos jų profesiniam pasirėngimui bei atliekamo darbo kokybei. Tik dešimtadalis visų prokurorų nurodė, jog dirba taip rezultatyviai, kaip norėtų, ir net ketvirtadalis apylinkės prokuratūros prokurorų nurodė dirbantys nerezultatyviai. Tai rodo didelius darbo laiko nuostolius, kuriuos būtina mažinti. Didžiausią įtaką nerezultatyviam darbui daro prastas materialinis ir techninis aprūpinimas, ypač – žemas prokuratūros kompiuterizavimo lygis. Kompiuterizavimas suvokiamas ne tik kaip paprastos kompiuterinės įrangos sumontavimas, bet ir kaip visos prokuratūros sistemos bendro tinklo sukūrimas, baudžiamųjų bylų apskaitos programų įdiegimas, legali galimybė naudotis kitų institucijų duomenų bazėmis. Kompleksinis minėtos problemos sprendimas gerokai sumažintų ir darbo laiko nuostolius.

Sugrupavus visų anketų klausimus pagal prokurorinės veiklos sritis ir suskaičiavus prokurorų nurodytas darbo laiko sąnaudas, buvo nustatyta, kad daugiausia darbo laiko tenka prokurorinei kontrolei (29,72 %), antroje vietoje yra valstybinis kaltinimas (16,56 %), trečioje vietoje – tyrimas (14,35 %).

Įsigaliojus naujesiems baudžiamiesiems ir baudžiamojo proceso įstatymams, keisis prokurorų funkcijos ir darbo pobūdis. Tam tikrų lygių prokuratūrų funkcijos išnyks arba žymiai sumažės. Tai suponuos žmogiškųjų išteklių pergrupavimą. Išankstinio tyrimo duomenys jau dabar leidžia numatyti būsimo proceso metmenis. Tampa aišku, kad siekiant veiklos efektyvumo, būtina daugiau techninių darbų pavesti prokuroro padėjėjams. Numatoma padidinti prokurorų padėjėjų skaičių.

Prokurorų darbo laiko sąnaudos (procentais)



Išankstinio prokuratūros veiklos audito rezultatai suformulavo net 24 audito problemas, kurios bus pagrindinio tyrimo kryptys vertinant prokuratūros sistemos ekonomiškumą, efektyvumą ir rezultatyvumą. Siekiant visapusiško bei objektyvaus prokuratūros veiklos vertinimo, kartu su Danijos Vyriausybės įgaliota institucija parengtas paramos Generalinei prokuratūrai projektas. Pagal numatomą veiksmų planą norime ne tik identifikuoti organizacines problemas, bet ir, atsižvelgdami į numatomą narystę Europos Sąjungoje, žymiai pagerinti baudžiamojo persekiojimo efektyvumą. Tokia parama ypač svarbi nustatant Lietuvos prokuratūros veiklos strategiją.

2002 m. spalio 29 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, Baudžiamojo proceso kodekso, Bausmių vykdymo kodekso įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymo 48 straipsniu generaliniam prokurorui pavesta iki 2003-05-01 patvirtinti:

1) 8 įvairių BPK normų taikymo rekomendacijas bei ikiteisminio tyrimo terminų kontrolės tvarką;

2) suderinus su Vyriausybės įgaliotomis institucijomis (Vidaus reikalų ministerija ir Teisingumo ministerija) patvirtinti dar 3 rekomendacijas, ikiteisminio tyrimo pradžios registravimo tvarką bei proceso dokumentų (blankų) pavyzdžius.

2002 m. rugsėjo 11 d. Generalinėje prokuratūroje buvo sudaryta rekomendacijų, reikalingų naujojo BPK įgyvendinimui, įvertinimo komisija bei darbo grupės konkrečioms rekomendacijoms rengti. Komisijai vadovauti pavesta vienam iš generalinio prokuroro pavaduotojų, į jos sudėtį įtraukti Vilniaus apygardos ir Vilniaus miesto apylinkės prokuratūrų atstovai.

Parengtų rekomendacijų projektai pateikti Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Kriminalistikos ir baudžiamojo proceso katedrai, apygardų prokuratūroms, Policijos departamentui, Tardymo departamentui

Policijos ir Tardymo departamentų atstovai dalyvavo komisijos darbe svarstant rekomendacijų bei ikiteisminio tyrimo pradžios registravimo tvarkos projektus. Rengiant proceso dokumentų (blankų) pavyzdžius, dalyvauja ir kitų kvotos ir tardymo institucijų atstovai.

Šiuo metu jau parengta ikiteisminio tyrimo pradžios registravimo, ikiteisminio tyrimo terminų kontrolės tvarka bei 7-ios iš įstatyme numatytų 11-os rekomendacijų.

Šiuo metu Seime svarstomos Konstitucijos 84 straipsnio 11 punkto papildymo ir 118 straipsnio pakeitimo pataisas dėl prokuratūros. Šios pataisos sudarys prielaidas parengti konceptualiai naują Prokuratūros įstatymą, kuriame numatomi nauji prokuratūros organizavimo principai, pagrindinės funkcijos. Konstitucijos pataisose prokurorui nustatytos funkcijos: organizuoti ikiteisminį tyrimą, jam vadovauti, atlikti visą ikiteisminį tyrimą ar atskirus ikiteisminio tyrimo veiksmus, palaikyti valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose, įtrauktos į Prokuratūros įstatymo projektą.

Įsigalioję Administracinių bylų teisenos įstatymas ir naujieji Civilinis kodeksas, Civilinio proceso kodeksas išplėtė prokuroro funkcijas viešojo intereso gynimo srityje. Prokuratūros įstatymo projekte nustatoma tvarka ir pagrindai, kada ir kaip ginamos asmens, visuomenės, valstybės pažeistos teisės ir įstatymo saugomi interesai, numatoma, kad tarnyba prokuratūroje organizuojama komisijų veiklos pagrindais. Asmenų atrankai į tarnybą ir pretendentų eiti prokuroro pareigas profesiniam pasirėngimui prokuratūroje įvertinti sudaromos Atrankos ir Egzaminų komisijos. Prokurorų etikos kodekso pažeidimams ir kvalifikacijai bei tinkamumui pareigoms vertinti sudaromos Prokurorų etikos ir Prokurorų atestacijos komisijos.

Įstatymo projekte reglamentuotas prokurorų procesinis pavaldumas ir aukštesniojo prokuroro įgaliojimai. Prokurorams suteikiami kvalifikaciniai rangai, žymintys jų einamas pareigas ir kvalifikaciją, todėl atsisakoma uniformos, atitinkamų laipsnių ir kitų priedų.

Įstatymo projekte įtvirtintos Europos Komisijos pranešimo apie Lietuvos pasirėngimą narystei Europos Sąjungoje nuostatos dėl prokurorų ir teisėjų darbo adekvatumo ir perimamumo, prokurorų nepriklausomumo ir profesionalumo, taip pat siekiama užtikrinti tinkamas tarnybos sąlygas.

Mūsų valstybės teisinę sistemą neigiamai veikia dar nereguluoti kai kurie esminiai momentai, turėsiantys įtakos prokurorų darbui. Įgyvendinant naująjį Baudžiamojo proceso kodeksą, apskričių centruose bus steigiamos aukštesnės pakopos ikiteisminio tyrimo įstaigos, kurių veiklos teritorija sutaps su apskrities teritorija. Tačiau steigiant apskritis, jos nebuvo derintos su apygardų teismų veiklos teritorijomis, todėl į atskiras teismų veiklų teritorijas pateko kelių apskričių miestai ir rajonai. Apygardų ir apylinkių prokuratūrų veiklos teritorijos sutampa su apygardų ir apylinkių teismų veiklos teritorijomis. Dėl apskričių ir apygardų teritorijų nesutapimo apygardų prokuratūrų prokurorams bus ypač sudėtinga vykdyti naujojo Baudžiamojo proceso kodekso nuostatas – tinkamai organizuoti ikiteisminį tyrimą ir jam vadovauti.

Siekdama išspręsti šią aktualią problemą, Generalinė prokuratūra parengė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, apygardų teismų įsteigimo, apygardų ir apylinkių teismų veiklos teritorijų nustatymo bei Lietuvos Respublikos prokuratūros reformavimo įstatymo 6 straipsnio 5 dalies 1, 2, 3, 4 ir 5 punktų pakeitimo įstatymo projektą. Šis projektas 2002 m. spalio 9 d. pateiktas Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui, tačiau dėl mums nežinomų priežasčių svarstyti Seimui nepateiktas.

Prokuratūros finansavimas

Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos prokuratūros 2001 metų veiklos ataskaitos“ buvo atkreiptas dėmesys į sunkią finansinę prokuratūros padėtį ir pasiūlyta Vyriausybei, Seimo Biudžeto ir finansų komitetui, svarstant 2003 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą, skirti trūkstamas lėšas centralizuotam prokuratūros informacinių technologijų tinklui įdiegti, pagal Europos Sąjungos rekomendacijas parengtoms prokurorų mokymo ir kvalifikacijos

kėlimo programoms įgyvendinti, taip pat Generalinės prokuratūros, Kauno miesto apylinkės, Panevėžio miesto apylinkės, Marijampolės miesto apylinkės prokuratūrų pastatams rekonstruoti.

Konstatuotina, kad priimtas nutarimas įvykdytas tik dalinai. Nutarime paminėtiems tikslams pasiekti 2003 metams Generalinei prokuratūrai skirta 2500 tūkst. litų Kauno miesto apylinkės prokuratūrai rekonstruoti bei 300 tūkst. litų ilgalaikiam turtui įsigyti. Paprastosios išlaidos darbams, prekėms ir paslaugoms, taip pat spaudiniams, komandiruotėms, kvalifikacijos kėlimui ir kitoms neišvengiamoms išlaidoms reikalingos lėšos sumažintos, palyginti su 2002 metais, 797 tūkst. litų. Suprantama, kad Generalinei prokuratūrai reikiamų lėšų suma yra didelė, tačiau tokia padėtis susidarė dėl to, jog eilę metų nepaprastosios išlaidos statyboms visiškai nebuvo skiriamos. Mūsų nuomone, formuojant 2004 metų valstybės biudžetą, ši problema ir toliau turėtų būti sprendžiama.

2003 METŲ VEIKLOS PRIORITETAI

2003 metų prokuratūros veiklos prioritetų suformulavimo pagrindai

2000 m. balandžio 10–17 dienomis Vienoje įvykusiame dešimtajame Jungtinių Tautų kongrese dėl nusikaltimų prevencijos bei elgesio su nusikaltėliais priimta deklaracija „Dėl nusikalstamumo ir teisingumo: stojimas prieš XXI amžiaus iššūkius“. Šiame tarptautiniame forume stebėtojo teisėmis dalyvavo ir mūsų šalies atstovas. Minėtu dokumentu šalys, Jungtinių Tautų narės, pareiškė susirūpinimą dėl neigiamos sunkių nusikaltimų įtakos visuomenei. Buvo nuspręsta imtis efektyvesnių suderintų bendrų veiksmų, ypač prieš organizuotą nusikalstamumą. 2001 metų rugsėjo 6–7 dienomis JTO Nusikalstamumo prevencijos ir baudžiamosios teisės komisija, įgyvendindama Vienos deklaracijos nuostatas, parengė planą, kuriame numatytas platus priemonių prieš transnacionalinį organizuotą nusikalstamumą, korupciją, prekybą žmonėmis, neteisėtą ginklų gamybą ir prekybą bei terorizmą spektras. Pabrėžta būtinybė imtis neatidėliotinių veiksmų nepilnamečių justicijos problemoms nagrinėti. Komisijos rezoliucijoje vyriausybėms siūloma nacionalinės politikos srityje imtis panašių priemonių.

Lietuvos prokuratūra, išanalizavusi tarptautinius dokumentus, 2002 metais suaktyvino integracijos į pasaulinę prokurorų bendruomenę procesą. Tai atitinka bendrą Europos prokuratūrų suartėjimo tendenciją, apie kurią buvo kalbėta 2002 m. gegužės 12–14 dienomis Slovėnijos sostinėje Liublianoje vykusioje 3-ojoje Europos generalinių prokurorų konferencijoje. Konferencijoje buvo pabrėžta, kad vienu prokurorų veiklos prioritetų turi išlikti aktyvesnis organizuotų nusikaltimų, korupcijos baudžiamojo persekiojimo vykdymas. Apie tai kalbėta ir 2002 m. birželio 6–7 dienomis Vilniuje vykusiame Baltijos jūros regiono generalinių prokurorų susitikime.

2002 m. spalio 4 d. Lietuvos prokuratūra tapo Tarptautinės prokurorų asociacijos, vienijančios 90 pasaulio šalių prokurorus, kolektyvo nare. Narystė šioje organizacijoje leido geriau pažinti aktualiausias kitų valstybių prokuratūrų veiklos problemas ir numatyti Lietuvos prokurorų darbo prioritetus. Mūsų šalies pareigūnams vertingos šios asociacijos rekomendacijos dėl priemonių prieš korupciją viešojo administravimo srityje. Dėmesio turėtų susilaukti ir praktika ginant vaikų teises ir interesus. 2003 metais Lietuvos prokuratūra bus tobulinama, kad atitiktų Tarptautinės prokurorų asociacijos nustatytus veiklos standartus. Šiam tikslui pasiekti numatoma įdiegti prokuratūros veiklos monitoringą, kuris padės geriau pasirengti integracijos į Europos Sąjungą procesams. Pagal nacionalinę PHARE programą Generalinė prokuratūra parengė 3,44 mln. eurų vertės projektą „Lietuvos baudžiamojo persekiojimo gebėjimų stiprinimas“, kuris apima „Dvynių“ ir investicinį komponentus. Projekto, kuris turėtų būti įgyvendinamas nuo 2003 m. antrojo ketvirčio iki 2005 m. antrojo ketvirčio, tikslai yra:

1. gerinti baudžiamojo persekiojimo veiksmingumą ir teisėtų asmenų, valstybės bei visuomenės teisių ir interesų gynimą;

2. palengvinti tinkamą naujos baudžiamojo persekiojimo teisinės bazės įgyvendinimą, atsižvelgiant į ES valstybių narių praktiką;
3. stiprinti prokuratūros administravimo ir valdymo sistemą;
4. gerinti prokurorų mokymo sistemą;
5. įdiegti prokuratūrų kompiuterinį tinklą ir veiksmingą informacinių technologijų sistemą.

Vykdydama pasirengimą stojimui į Europos Sąjungą, Lietuva iki 2004 m. sausio 1 d. įsipareigojo sukurti veiksmingą finansų kontrolės sistemą, kuri mažintų finansinių nusikaltimų ir sukčiavimo atvejus, leistų geriau įsisavinti ES finansinę paramą, tai pat sudarytų prielaidas efektyvios vadybos sukūrimui valstybės sektoriuje.

Šiuo metu Lietuvoje vykdomos trys ES finansinės paramos programos – PHARE, ISPA ir SAPARD. Lietuvai įstojus į ES, šios programos nustos veikusios ir mūsų šalis gaus finansinę paramą per ES struktūrinius fondus. Didėjantys finansiniai srautai reikalauja papildomų veiksmų kovojant prieš finansinius nusikaltimus, korupciją ir sukčiavimą. Mūsų valstybei įstojus į ES, aptariamoms veikoms gali turėti poveikį ES finansiniams interesams, todėl viena prokuratūros veiklos prioritetinių krypčių yra šių veikų baudžiamasis persekiojimas.

Generalinė prokuratūra pasirengusi aktyviai bendradarbiauti su Europos kovos su finansiniais sukčiavimais tarnyba (OLAF). Rengiant prokuratūros reorganizacijos projektą svarstoma galimybė apygardų prokuratūrose (kurių veiklos teritorija apims dvi apskritis) suformuoti specialius skyrius. Tokie skyriai vykdytų Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos (FNTT), kaip ikiteisminio tyrimo įstaigos, proceso veiklos kontrolę ir organizuotų tarnybos atliekamą ikiteisminį tyrimą bei jam vadovautų. Šiems prokurorams būtų suteikti papildomi įgaliojimai vykdyti baudžiamąjį persekiojimą, susijusį su ES finansinių interesų apsauga.

Prokuratūra parengė savo siūlymus OLAF vykdomam PHARE projektui „Kovos su sukčiavimu programa saugant Bendrijos finansinius interesus“. Tikimasi, kad šis projektas padės suformuoti nacionalinę kovos su finansiniais sukčiavimais struktūrą (AFCOS). Deja, Lietuvoje iki šiol nebuvo diskusijų dėl AFCOS instituto, kuriam keliami ypač dideli kompetencijos reikalavimai administracinių patikrinimų, tyrimo ir baudžiamojo persekiojimo srityse, pagrindų, taip pat ir galimos bendradarbiavimo sistemos.

Pasirengimo stojimui į Europos Sąjungą procesas reikalauja ir gilesnės tarptautinių dokumentų, reglamentuojančių teisinį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose tarp Europos Sąjungos valstybių narių, studijos. 2002 m. gruodžio 2–3 dienomis Danijoje vyko Europos Sąjungos valstybių narių paskirtų pareigūnų kontaktams ir valstybių kandidačių atstovų apskritojo stalo diskusija apie 2000 m. Konvencijos dėl tarpusavio pagalbos baudžiamosiose bylose ir šios Konvencijos papildomų protokolų, Europos arešto orderio taikymo perspektyvos ir galimybių. Bręstantys sprendimai rodo, kad kiekviena šalis jau dabar turi ruoštis supaprastintam tarptautiniam baudžiamojo persekiojimo procesui.

2000 m. spalio 6 d. Europos Tarybos Ministrų kabineto priimtoje rekomendacijoje Rec(2000)19 „Prokuratūros vaidmuo kriminalinės justicijos sistemoje“ prokuratūra suprantama kaip „institucija, veikianti visuomenės vardu ir ginanti visuotinius interesus“. Šis interpretavimas leidžia paaiškinti kai kuriose Europos teisinėse sistemose sutinkamą aktyvią prokuroro misiją ir civilinėje teisenoje. Todėl išlieka svarbūs ir aktualūs mūsų prokurorų ieškiniai, kuriuose ginčijami įstatymų reikalavimų neatitinkantys ir valstybės bei visuomenės interesus pažeidžiantys administravimo subjektų priimti aktai, sandoriai dėl valstybės ir savivaldybių turto perleidimo. Svarbūs ir pirmieji pareiškimai dėl viešojo intereso gynimo. Nors teismų praktikoje jau egzistavo viešojo intereso samprata, tačiau prokuroro iniciatyva pradėtų bylų dalyviai teismo procese prieštaravau tokių reikalavimų nagrinėjimui. Šiandien galima pasidžiaugti teismų praktika – apeliacinės instancijos teismas patenkino du Generalinės prokuratūros atskiruosius skundus ir panaikino pirmosios instancijos teismo nutartis. Manome, kad tokia mūsų pozicija yra teisinga.

Svarbiausi 2003 metų prokuratūros veiklos prioritetai

Šių metų vasario 7 dieną 2002 metų prokuratūros veiklos prioritetinių sričių rezultatai apsvarstyti Lietuvos Respublikos prokuratūros kolegijos išplėstiniame posėdyje. Kolegija, apibendrinusi prokuratūros darbo rezultatus, atsižvelgdama į susiklosčiusią kriminogeninę situaciją, suformulavo svarbiausius 2003 metų prokuratūros veiklos prioritetus:

1. Pagal atskiras nusikalstamas veikas:
 - 1) organizuotas nusikalstamumas:
 - a) nužudymai, padaryti organizuotų grupių ir nusikalstamų susivienijimų narių;
 - b) nusikaltimai, susiję su narkotinių ir psichotropinių medžiagų neteisėta apyvarta;
 - c) organizuotų grupių ir nusikalstamų susivienijimų padaromi autotransporto priemonių pagrobimai;
 - 2) korupcija;
 - 3) nusikaltimai ekonomikai ir verslo tvarkai:
 - a) kontrabanda;
 - b) neteisėtas PVM užvaldymas sukčiaujant;
 - 4) nuo smurto nukentėjusių vaikų teisių ir teisėtų interesų gynimas baudžiamosios ir civilinės teisės priemonėmis.
2. Pagal atskiras prokuratūros funkcijas:
 - 1) naujojo Baudžiamąjo proceso kodekso įgyvendinimas praktikoje prokurorams organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant;
 - 2) naujųjų normų, palaikant valstybinį kaltinimą ir vykdant nuosprendžius, įgyvendinimas, siekiant padėti teismams vykdyti teisingumą;
3. Pasirengimas integracijos į Europos Sąjungą procesams.
4. Generalinės prokuratūros, apygardų ir apylinkių prokuratūrų struktūrų, siekiant efektyviau ir maksimaliau panaudoti žmogiškuosius resursus, išsigaliojus naujesiems Baudžiamajam, Baudžiamąjo proceso ir Bausmių vykdymo kodeksams, tobulinimas.
5. Prokurorų mokymas, siekiant pagerinti jų profesinius gebėjimus, įgyvendinant naujuosius Baudžiamąjį, Baudžiamąjo proceso ir Bausmių vykdymo kodeksus.

Generalinis prokuroras

Antanas Klimavičius